Nr. 35. HAMICPE שנה שביעית.

מחיר ההתימה על המצפה
באוסטריא אונגרן:
לשנה . . . . 7.— כתרים
לחצי שנה . . . . 3.50 „
לרבע . . . . 1.75 „
באשכנז:
לשנה . . . . 8.— כתרים
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.
„רמת המצפה"
נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדול עתה משהיה ומכיל חמר ספרותי יותר מאשר עד כה.
אין הנחה מהמחיר.

המצפה

עתון שבועי
לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.
יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר גליון בודד 14 הלר.
מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטה.
ברכת מז"ט 60 הלר. הודעת אירוסין כתר.
זו או זו בראש הגליון שני כתרים
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקום בית הדאר הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
„HAMICPE" Kraków,
(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)
בע"פ: רחוב סעבאסטיאנא 32

קראקא, ה' אלול פ' שופטים התר"ע. גליון לה. Kraków, 9 Września 1910.

אייזיק גרינבערג. גאלדע דראטלער.
מאורשים אלול עת"ר.
ניעדזועלנא. סקאלע.

עד מתי תאטימו אזנכם!

נפלא ומעציב הדבר כאחד, כי בנות ההרדים שרות שירי עמי נכר, מתרגשות ברגשותיהם ומתלהבות במחשבותיהם הזרות ויש ישנם פוגעות ברוח העם היהודי וברגשותיו הדתיות והלאומיות, ואבותיהן המדברים כל-כך הרבה על-אדות פגימות והשפעות היצוניות מסטרא דמסאבא, שומעים ואינם מוחים בהן, שומעים — וגם נהנים! בשמענו איך נערה בת הורים הרדים שרה שיר דתי נצרי מתוך לב רועד ונפש מישתפכת, וקולה חוצב להבות אש קדש, נוכל לדמות, לולי ידענו מי היא, כי באמת היא נצרית מלדה ומבטן, וגם אבותיה היו מסלתה ומשמנה של הכנסיה הנצרית מדור דור.

הנערה התמימה הזאת תשיר את השיר הזה ברצון רב ובלי מכשול לב. נפשה היבשה עורגת לשירה, לפיוט, להתעלות-הרוח, ואיפה תמצאם אם לא בהשירים, שהיא לומרת בבית-הספר הנכרי ומאת רעיותיה הנצריות, שעמהן היא מתרועעת כל הימים? היודעת היא גם את שירי עמה, שתוכל לשפוך בהם את נפשה ורוחה המתעוררות לפרקים, ושואפות אל על, למרום ונשגב, כטבע כל נפש? ידוע, כי ישנם רגעים בחיי האדם, והרגעים האלה אינם מעטים, ושכיחים ביחוד בימי הנוער, בתקופת-האביב רבת התסיסות של החיים, שבהם תתעורר הנפש מישלותה הרגילה, כאלו נגע בה זרם חשמל אדיר, תסער, תתרגש, תערוג ותתגעגע ואז דרכה להשתפך באיזו שירה יפה ומלבבת, המביאה את רגשותיה הדקות לידי בטוי, ורוח לה. ברגעים האלה של התעוררות-הנפש מסתלסלים ועולים במו מאליהם על שפתי האדם הקוים היותר פיוטיים ועגוגים של המנגינות הירועות לו, ולא דוקא מנגינות, כי אם גם דברים יפים, שקרא באיזה ספר, ושהם מתאימים עתה למצב-נפשו, מבצבצים ועולים בזכרונו. והנערה העברית בהגיע לה שעה של הסתערות-הנפש, של זעזועים וגעגועים טמירים ונעלמים, והיא מבקשת לתת ידים לזרם רגשותיה לצאת ממחבואן המעיק, ודברים יפים בעלי תכן עברי אינה יודעת, הרי בעל-כרחה היא מישתפכת בשירים זרים, בשירים דתיים או לאומיים נכרים או בשירי אהבה מרעילים, שאותם היא יודעת היטב, ותכן השירים האלה נשריש עמוק בלבה, מתמזג בדמה ונפשה ובכל רגשותיה, עד ישעל נקלה היא יכולה להתפתות וללכת אחרי מאהבים ועוגבים מעם אחר, כי מה זה ימנענה מלכת אחריהם אם היא הוגה די הכה גם לרתם!

תוצאות הדבר הזה במדה ידועה הי: גם התרבות הזונות בבתי הקלון מבנות ישראל. הנערה הנצרית המבקרת משחר טל ילדותה בבית-התפלה, אף אם איננה יודעת מאמה מעניני דתה, הנה השתתפותה בעבודת-אלקים בתוך המון חוגג, כבר משקיטה את תביעות נפשה, ממלאה את הריקניות ישבלבה ונותנת ניב לרגשותיה הפנימיות, אבל הנערה העברית פטורה אפילו מבקור בבית-התפלה עד התונתה, ונפשה הצמאה והשוקקה, התובעת חלקה ואינה מוצאה, הולכת וצוללת על ידי הכרח טבעי ביון התאוה התבענית, ובהזדמנות טובה היא עלולה להתמכר גם לבישת, לרוות בה את צמאונה. „אם אין אלקים לי — ופניתי לשדים!". ואמנם רוב המתמכרות לבשת הנן נערות, שלא למדו מאומה, שנפשותיהן הבוקקות וההררות שאפו אל איזה תכן, אל טל היים מעודד ומרוה ולא מצאו, ועל כן נפתו על נקלה או התמכרו ברצון אל הזמה המשכרת, ששירי העגבים, שאותם הן שרות מימי ילדותן, כבר הכשירון לכך. הננו רואים איפא, עד כמה יפגמו השירים הנכרים ברוהן של הנערות, כי עלולים הם להעבירן על דתן ולהדביקן בעם אחר ולמכרן גם לבשת, והוריהן ההרדים לא ישימו לב לזה, לא ישתדלו ללמדן גם מעט יהדות, שתוכל למלאות את הריקניות שבלבן ועוד יעמדו לשטן לאלה המבינים את הדבר, ורוצים להנך את בנותיהן הנוך עברי, ולתת תכן עברי ומגמה עברית להיהן, האין זה עון פלילי? האין זה חטא אשר לא יוכלו כפרו? אם רוצים אנחנו לישמור את בנותינו מהלכד ברשת אהבה זרה ומהישכות זמה, אם הסים אנהנו על כבוד עמנו המנואץ ומהולל בגלל זה כפי צוררינו, עלינו לישנות את השקפתנו בדבר הנוך הבנות, עלינו להחל לעשות כמעשי העמים המתוקנים, שאינם שמים פדות בין בנים ובנות ומלמדים את כלם במדה ישוה. נשלה נא גם אנהנו את בנותינו ביהד עם בנינו אל החדרים, אל בתי-הספר העברים! מזה תבואנו טובה כפולה. בזה ניבוש לנו כחות רוחניים הדישים ופוריים, הנחוצים לנו כל-כך בישעבוד הגליות הקישה. הוי, מי יודע בכמה כישרונות גאוניים' בכמה אוצרות רוחניים כבירים היינו עשירים היום יותר, לולי המנהג הרע, שהיה נהוג בקרבנו, בעטיה של האמרה הידועה, שלא ללמד את הבנות תורה. עלינו לתקן איפא את אישר עותנו עד כה במשך שנים אין מספר, עלינו ללמד גם את בנותינו את היהדות ואת דברי ימי עמנו, למען יהיו הם נושאי שאיפותיהן ולמען תכשרנה גם הן לצאת הוצין ולהגן עליהן בעתותי הצרה האלה, שהמלהמה נטושה עלינו מכל עברים, וכחות מגן רעננים כל-כך נהוצים לנו. עת לעשות לה'! עד מתי תאטימו אזנכם!

סמבור-הישנה. ר.

פיליטון

הוא ואשתו.

מאת ראובן פאהן.

בדיוטא השניה דר מקס ואשתו. הדר ומטבח היה מעונם, כי העיר גדולה, שכר הדירה ביוקר, והמשכרת לא רבה. „שבעים כסף להדש בשביל אדם נשוי..." הוא מתאונן תמיד. מוסבר כי הנשואין הם הסבה היהידה להיים שלא ברהבה.

והוא אדם צעיר, שרק לפני זמן קצר עוד „טעם את מנעמי ההיים", ואהבת ההיים ההם מפעפעת עדיין בעצמותיו. פנוי היה וזווגו היה הוי-הכרך. כי בכרך הכל צעקני ומושך, קורא ותובע. כשעוברים לפני הניות — הרי מיטב הסהורות לפניך: תלבישות-ווין ונעלי-קרלסבד, עניבות מגוונות ושאר תשמישין והכל יפה ומהודר, והכל מן הצרכים הנהוצים לאדם. ומבעד להלונות נשקפים מיני נפת ושוקולד, ועל גבם נוצצות עיני המוכרות. ומתוך בתי הקוה מסתלסל קול מצהלות עליזים, ודרך זכוכית השמשות קורא האור האלקטרי ומרמז על שלחן-מרעים, משחק-וסוכנת טופפת...

והלב חמד, המד, והפה טעם. אמנם לא לשבע, כי העין ראתה וסקרה במדה יותר מרובה, ואז הרגיש עצמו לעתים מן עלובי-המזל. נראה היה בעיני עצמו מן נהשלי-הגורל... אבל סך שבעים כסף להדש כלכל אותו ואת צרכיו סוף סוף באופן בינוני.

ואולם עתה... כלום יש לו ברירה אחרת מאשר להתאונן? ומקס אינו בעל „השכלה", שיכול לבצר לו מעמד יותר רצוי. וגם איננו בעל רכוש, שיספיק לכונן לו עסק ולעמד בישרות עצמו. נטפל הוא רק לאחרים: פקיד של איזו פירמא במסהר-העצים הנהו...

וקם בבקר תמיד בשעה השביעית, ושפשף את צוארו והצי גופו-העליון במים קרירים, ומרק את בשרו עד שיהי ורידי-אדמדם, ורהץ את פניו בבורית סלוטור ושפשף את שיניו במברשת, וסרק בלוריתו בכונה, ועשה שפמו סלסולים למעלה, ויסיים בישיבה קלה על על ספל קוה וארוחת-בקר.

קרוב לשעה השמינית יתכונן לדרכו. עוד מבט בוהן בראי, עוד הזית מי-קולון לסמם את התלבשת, ציגרה בפה ומקל ביד — זהו הגמר, וככה ילך לעבודתו.

ובעברו דרך רחובות על פני הניות ובתי-קוה הוא מתאונן: „שבעים כסף להדש בשביל אדם נשוי..."

— — — — — — — — — — — — —

אשת מקס נשארת בביתה אחרי לכתו. אז הובשת היא מטפחת על ראשה להגן על שערותיה, אוהזת במטאטא ומנקה את הרצפה, תופשת במקל-מחבט ומוציאה את האבק מן המרבדים ומעבירה אחר כך מטלית על כל הרהיטים.

בחבה רבה ובדיוק נמרץ היא מנקה במברשת את הרקמות התלויות מסביב לכתלים. כמה לילות עמלה לרקום כראוי את ההסידה הזאת, את הפרחים האלה ואת הכושי הזה! — חלק הגון מימות היה, הוליא מעצמה היא נשקע בהפצים האלה.

אחר כך היא מתלבשת במהירות. נכרת אהבת הנקיות, טעם צנוע ולא יופי-צעקני בתלבשתה.

כלום נערה היא להתהדר? — בהיותה שם בעירה, בבית הוריה, מכרהה היתה להתחשב עם „מה יאמרו הבריות" ליפיה. בישמשדכים — דורישים לכך.. אז דקדקה, שיתאים הכל לטעמם של האהרים. ואולם, עתה?! למה לה להוציא הוצאות יתרות? הלא כבר נשואה היא... ובכרך נצרך הכסף להוצאות נהוצות ביותר. כן הדירה, למשל, כל כך ביוקר כאן...

והאמת הרי אמת. הרבה מהר לא נתן לה אביה. בסך-הכל אלף כסף... ומקס ישלה מישתכר שבעים כסף לחדש... השדוך היה מוצלח. שם בעירה כשמרוית

על המצפה.

מעשה עמלק.

המצוה הישנה המסורה ביד ישראל, לזכור את מעשה עמלק, היא לכאורה תמוהה. הכי לא היו לישראל צוררים יותר גדולים ויותר כוללים ויותר מביאים בסכנה את כל העם? כמה גדולה רשעות עמלק מרשעת משמידינו מצרים, פלשתים, ארם, אשור, בבל, יון וכו'? בראותנו את רשעות המפלגה הפרולטרית בזמן הזה נגד העם היהודי נבין, כי גם בזה צדקה התורה והמסורה. לא על הרשעות ושפיכת הדם של עמלק נאמר „זכור" ו„לא תשכח" ו„מלחמה לה' בעמלק מדור דור", כי-אם על אופן התהוות הרשעות. אם עם מושל ותקיף בארצו כהמצרים, הפלשתים, ארם, אשור וכו' משהית רחמיו נגד החלש ממנו ומדכאו ורוצה להכחידו, יש להמליץ עליו, שאין השבע מוכשר להרגיש את יסורי הרעב ואין העם המאושר והתקיף מוכשר להרגיש בצער העם המדולדל, הנרמס תחת כפות רגליו. אבל עמלק, שהוא עצמו עם בזוז ושסוי, חסר ארץ וסובל מחסור כל ימיו, (כי הרי ידוע שאין עמלק אלא הבידואיים הערביים, הנודדים עוד היום במדברי ערב, חסרי כל וסובלי מחסור וכפן כל ימיהם) אם גם הוא פוגש בשנאה את העם החלש והנרדף מכל וגם הוא רוצה להבנות מחרבנו, זוהי רשעות, שאין לה סליחה וכפרה, כי הוא מוכשר באמת להבין צער עם מדוכא ביסורים כמוהו ואם גם הוא נוטל חלק בדכוא העם היהודי ורוצה להבנות מהשמדתו, ראוי הוא לכעסו ולנטירת שנאתו לדור דור. אם תבא עת, שישב ישראל שלו ושאנן בארצו — ועת כזאת בהכרח תבא — לא יטור שנאה לעמים שדכאוהו והשמידוהו וזממו לכלותו ולמחות זכרו. בתורת ישראל נאמר „לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו". גם לספרד וגם לרוסיא וגם לכנסיה הנוצרית בכלל יוכלו לסלוח ובודאי יסלחו. הם היו תקיפים בישעתם ומטבע התקיפים להפסיד את רגש החמלה לשפל ולנדכא. אבל מי שלא יוכלו לסלוח להם לעולם הם הסוציאליים מתקני העולם, וביחוד הסוציאליים היהודים, אשר ממעי יהודה יצאו וזממו להשמיד את עמם ומולדתם. מפלגה של פרולטרים, של עבדי עבדים, המתאוננים תמיד על עושקיהם ומדכאיהם, הנלחמים מעודם בכל חמס, בכל זד יהיר ובכל אדם עריץ, המושל באדם לרע לו, אם גם הם מתעמרים בעם העשוק והרצוץ ומתנכלים לכלותו ולבטלו, לבזותו ולהשפילו — אין להם כפרה עולמית. ויותר תגדל התמרמרותנו עליהם אם הזדים ההם הם בוגדים מקרבנו, אשר מתוכנו יצאו לתבוע עלבון זרים, לריב ריב אחרים ומבשרם יעלימו עיניהם. בעוד שחבריהם הפרולטרים בני עמים אחרים תובעים בכל עוז ובכל כעס הנדכא הנם את עלבון אחיהם.—

בקונגרס של הסוציאליים מכל העמים, שנקהל בימים האלה בקופנהגן, הכניס היהודי ד"ר עלנבוגן רזולוציה, לגעור ברוסיא על דכאה את פרס, את ארמניא ואת פינלנד. על דכוא אחיו היהודים, הסובלים במלכות זו יותר מכל העמים, לא מצא עלנבוגן הרחמן אף מלה וכן קבל הקונגרס את הרזולוציא בלי מחאה על צרות היהודים. על הפין הפועלים המשכים להסתדר בפני עצמם גם באגודה מרכזית של בני האמניות ושלא להשתתף עם בני האמניות האשכנזים, דן הקונגרס זמן רב ודחהו. אבל לא עלתה על דעתו למנוע את הלאומים באוסטריא להסתדר בפ"ע לענינים פוליטיים. את הרוח הלאומי המפעם את הפועלים לא הפין הקונגרס לעכב. אבל כאשר הגישו הפועלים הלאומיים של עמנו בקשה, לקבל את הסתדרותם (פועלי ציון) בתוך ההסתדרות, עבר הקונגרס על בקשתם לסדר היום בלי בחינה בכלל. כל הלאומים רשאים להתקים, כלם רשאים להחזיק בתרבותם ולהגן על זכותם הלאומית, רק ליהודים אסור. הלאום היהודי נשפט בבית דינם של הפרולטרים הנרדפים לשמד ולכליון הרוץ כמו בבית דינה של הכנסיה הנוצרית התקיפה.— זכור את אשר עשה לך עמלק!

בית למוד עבודת האדמה בגליציא.

רק מעטים יודעים, כי יש בגליציא ליהודים בית חנוך עובדי אדמה. טעם הדבר הוא, כי המוסד הוא קנין היק"א, שאינה רוצה ברקלמה, לפי שאינה צריכה לה. מוסד אחר הזקוק לנדבת נדיבים תוקע ומריע לבוא לעזרתו ומתפאר במעשיו. יק"א אינה כן, היא אינה זקוקה לתמיכה, ע"כ אינה משגיחה על מה יאמר העם. כן נשאר גם המוסד הזה נסתר ונעלם, אין יודעו ואין מבקרו ואין שם אליו לב, כמו שאין איש שם לב גם לבתי-הספר לעם הרבים, אשר למוסד הבארון הירש. עזבון הבארון אינו פופולרי, לפי שאינו עממי וע"כ אין ברכה בו, אין העם מרגיש בכלל איזו תועלת הביאו מיליוניו. בית-למוד עבודת האדמה היהודי נמצא בכפר סלובודקא לעשנא אצל קולומיה. בו יש 529 מענות שדה זרע מלבד יער. יש בו גם בית משרפת י"ש. בשנה שעברה למדו בו כשבעים תלמידים. עניני הלמוד הם במדרש ובמעשה בעבודת האדמה וביער במדה מרובה ומתוקנה, בגננות, בעשית י"ש, במלאכת הנגרות והרישת ברזל ושפות הארץ וכו', בערב שבת ובשבת לומדים תורה. בכל שנה יוצאים משם תלמידים אחדים, שגמרו חוק למודם ומוצאים משרות יפות אצל בעלי אחוזות בגליציא עצמה או במושבות יק"א באמריקה. מקנה יש במוסד ל"ג סוסים וששים פרות. ההכנסות מיבול האדמה ומן הי"ש עולות לע"ה אלף כתר בשנה. הנה גם במוסד הזה לא זכה המנוח הנדיב, שאין דומה לו, שתצא מעזבונו תועלת להכלל כהפצו, אלא רק ליחידים, כמו שראינו בכל מוסדותיו.

אינטרוויא עם דוד ולפזון.

מו"ל העתון הזרגוני „אונזער לעבען" מר ש' הובברג בקר את נשיא הציונים דוד ולפזון השוכב על ערש דוי במקום התרופה הומבורג אצל פפד"מ. מראהו כאיש חולה, עיניו שקועות בחוריהן ופניו הורים וכלו חלש אין אונים. אחרי הקונגרס ההמבורגי, ששם הכעיסוהו אנשי האפוזיציה תמרורים, הרגיש א"ע חלש ובכ"ז לא השגיח על בריאותו והמשיך את מסעיו. בבואו לקניגסברג נפל למשכב והרופאים אמרו, כי נפל מום בלבו. „אומרים עלי, העיר ולפזון, כי אני מחקה בכל דבר מעשי הרצל, אפילו במחלת הלב". מאז לא הוטב לו והרופאים שלחוהו להומבורג. בתחלה יכול עוד לעבוד עד ד' שעות ביום ועתה הורע מצבו ואינו יורד מעל המטה. — על שאלת המו"ל על אדות השעק על ת"ק ליטרא טורקיות, שנתן לסולטן עבדאל המיד ושנמצא בין כתביו, ענה ולפזון, כי זה תמול שאל ציר טורקיא בלשכתו בקלן ע"ד השעק הזה ואנשיו ענו, כי הוא—ולפזון— חולה וכאשר ישוב הביתה יענה. והמעשה כך היה: לפני שנתים, לפני המרידה הטורקית, בקשה ממשלת טורקיא מכל הבנקים הזרים, הבאים במו"מ עם טורקיא, לתת נדבות לבנין מסלת הברזל הערבית (דמשק—מכה). כל הבנקים היו מוכרחים לתת וגם הבנק הציוני נתן שעק, שדיה על סניף הבנק ביפו לפדותו. אך בטרם בא לידי גביינא פרצה המרידה ולא נפדה עוד. כאשר תבעה הממשלה החדשה את הבנק ביפו לפדותו, ענה המנהל, כי כבר עבר זמנו. עתה לא החלט עוד מה לעשות בו. כידוע העבירו שונאי הציונים דבה, שנתן ולפזון שחד לעבדאל חמיד וגדפוהו ובזוהו. המו"ל שאל על אדות יחס הטורקים הצעירים לציונים. ולפזון ענה: „מה רוצים עתה מהם, אין להם עוד מנוחה, אף חוק אחד לא הביאו עוד לידי גמר. אין לומר שהם שונאי הציונים, אבל אין לדבר עמהם כל עוד לא שקטה הארץ.

פיליטון קטן.

מעשי נסים.

היהודי חי בנסים, זהו פתגם המוני חצי ממשי וחצי מגוזם. אבל למה ליהודי לדבר תמיד רק על-אדות עצמו, להבליט אנכיותו ושכחתו את חיי העם בכלל? באו ואראכם נסים גם בחיי הצבור.

ממשלת רוסיא עשתה חסד עם פינלנד הנגזלה והרצוצה על ידה, להשוות בפירוש את זכיות היהודים שלה לזכיות הצוענים. האין זה נס גלוי? מה עשינו אלו עשתה את זכיות היהודים גרועות מזכיות הצוענים? הלא בארצות רוסיא כן הוא באמת; לצוענים יש זכות להתהלך בארץ לארכה ולרהבה ולא ליהודים, אלו רצו הצוענים ללמוד לא יהיה מוחה בידם להשתמש בכל מוסדי הלמוד, מה שאין כן ביהודים.

ציר ארצות הברית באמריקה אשר בקושטא' המניסטר היהודי אסקר שטרוים, השיג רשיון מיוהדי לבקר את ערי רוסיא הגדולות, אבל לא את הקטנות' (שמא יעשה דרך אגב עסק עם אכר ונמצאת רוסיא בסכנה), מה היינו עושים אם לא היתה הממשלה מוצאת שום זכות לאסקר שטרוים לבקר את רוסיא, כמו שכבר קרה ליהודים גדולים כמוהו וגם לרוטשילד? האין זה נס?

ההמון הקנאי, בין בערלים ובין בנמולים להבדיל, אוהבים לגזם ולהפליג בקנאתם לדעותיהם ובשנאתם לכל דבר יהודי כללי ולתלות ביהודים עונות פלילים, שאין מאמין בהם, בלתי אם פתאים גמורים, שאין להם תקנה. מה היינו עושים אלו תלו בנו עונות קטנים, שאפשר להאמין בהם, הלא אז היו עושים אתנו כליה, למשל קנאי הפולנים והרוסים וקנאי החסידים להבדיל מעלילים על הציונים, שהם כלם פושעים באלקים ובמלכות, מחפבי עולם ואסור לישא וליתן עמהם והחסידים מוסיפים: ולהתחתן בהם ולצרפם למנין, כי הם גרועים ממשומדים אלף פעמים. העם לועג להפלגות כאלה והכל נשאר כמקדם והשנאה והרדיפה מועילות רק לחזק את הציונות, כי הן עושות את הציונים לנרדפים ולמעונים על דעותיהם וע"כ דעותיהם מתחבבות בעיניהם ובעיני אחרים יותר ויותר, כי כל איש ישר מקרב את הנרדף ושוטם את הרודף

איש שבעים בסף להדש, הרי זה נחשב בין האמידים שבעיר. אמנם פה אחרת. דירה, עצים...

כשיוצאת השוקה — מזדמנות לה מציאות.

עוף, ירקות, היא שבה עם שללה — שבעת רצון, מסתכלת היא בארנק ומוצאת בו קצת מזומנים גם כשמגיע השבוע האחרון בחדש...

מקס שלה מוסר את שכרו לידה בראשון לחדש, חמשים וחמשה כסף מקבלת היא ומסלקת מזה דמי-דירה, עצים, ופרנסה לכל החדש. לפעמים חושבת היא גם לקנין איזה רהיט חדש הביתה. וחמש-עשרה כסף מותיר הוא לעצמו לצרך הוצאותיו הפרטיות לכל החדש.

כשמכניסה היא הביתה את קנין בספה, ונגשת אל ראת לבשל ארוחת־הצהרים, נשמע נגון-קל מתגנב מבין שפתיה.

„שבעים כסף להדש — היא מהרהרת — הרי זה שכר הגון"...

— — — — — — — — — — — — — — —

לכאורה אשה טובה היא — הוא מהרהר בהביאו את משכורת-החדש הביתה — אין לה טענות ותביעות כל ימות החדש אליו והפרנסה מצויה. ואז הוא מוסר את שכרו בדיוק לאשתו, כי על-כן בעל הוא וזאת חובתו. רק חמש-עשרה כסף יניח לצרכי עצמו.

אבל תיכף מתעוררת בקרבו טענתו הישנה: שבעים כסף לחדש בשביל אדם נשוי...

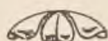
וביום הראשון-לשבוע, שנסמך לאחר ראשית החדש, מתאחר מקס לבא בערב הביתה ותירוץ-מספיק— אף כי בדוי — לו, כי צריך הוא „לגמור חשבונות עם אדונים, המחכים לו בבית הקפה".

בלילה ההוא ישכח מקס לשעות אחדות את התאוננותו, והיה עליז-ההיים. אז הוא מרגיש בעצמו, כי עדיין אדם חי, אדם במיטב שנותיו הנהו, היודע טעם החיים ואוהב את צדם המשמה.

הכוס והקלף מתהרים להנעים לו את שעותיו על השלחן הסגלגל בחברת רעים, עד הריקו ארנקו.

ויש — וצהלתו עוברת את הגבול. אז הוא שולח רמזים מרחוק אל הסוכנת הנשענה על שלחן-הממכר, ונדמה לו כי שבו ימים מקדם...

בשעה מאוחרת הוא שב הביתה, ובבקר בקומו ללכת לעבודתו, שוב שבה התאוננותו: שבעים כסף לחדש בשביל אדם נשוי...

על לא חמס ואת המעליל עלילות שוא. הרי גם וכן בבתי הספר העברים. בקראקא סבבו הקנאים האחדים מבית לבית והעידו, כי המורים העברים הם מיסיונרים ומכינים את הילדים לשמד ומאכילים אותם בשר הזיר ובאופן היותר טוב לא ידעו בסוף אף לאמר קדיש. הטפשים האמינו, כי בהזכירם את הנשים .. יום מיתתן תשמענה בקולם ותדרנה הנאה — עכ"פ מתוך הספק — מביה"ס. אבל ההגזמה וההפרזה פעלו את ההפך, כי הכל הכירו, כי שקר בפיהם ולא היה נזק. אבל אלו טפלו על ביה"ס חטאים קלים להאמין בהם, הלא אז היו מחריבים את ביה"ס העברי, וכן בכל הערים. האין אלה מעשי נסים.

בגליציא נתנו צוררינו עיניהם בעסק המשקים המשכרים לקחתו מיד היהודים (ברוסיא עשו זאת כבר לפני עשרים שנה) וכמה אלפי משפחות יאבדו לחמם. מה היינו עושים אלו גזלו מידנו את עסק הרבנות והכנת בשר כשר למסרו בידי צוררינו ? הלא ברוסיא כבר מנתה הממשלה בקצת מקומות שונאי ישראל לרבנים ולמשגיחים על בשר כשר ואף באוסטריא כבר נמסר בקהלה גדולה אחת כל עסק הבשר הכשר בידי ערלים צוררי ישראל. גם אם תעמדו על ראשכם לא תמצאו מה שם הקהלה ההיא. בודאי תדמו, כי היא וין או פראג, ששם אנטישמים מושלים וגם רוב היהודים שם אינם מדקדקים גדולים בכשרות. לכן להוציא מלבכם חשד בכשרים מוכרח אני לגלות לכם בלב דוי, כי שם הקהלה ההיא — ק ר א ק א הצנועה והחסידה, ששם כל הנותן בנו או בתו לבי"ס עברי גרוע ממשומד. מעשה היה, שבעל בית חרשת בשר כשר מעושן וכרכשתות ממולאות כשרות בקראקא מסר את בנו לבי"ס עברי, למען לא יגדל כגוי בבי"ס נכרי. מיד הרעישו עליו קנאי החסידים שמים וארץ, כי יאסרו את סחורתו ויוציאו עליה לעז בכל העולם, כי אסור ליהודי להנות ממנה. הטבח נבהל וישמע בקולם והוציא את בנו מביה"ס העברי ומסרהו לגמנזיום פולני והוא כבר גוי גדול — וסחורתו כשרה בלי פקפוק ויאכלו ענוים וישבעו. — זהו דרך אגב, אבל נחזור לענינגו. מה היינו עושים אלו הוציאו שונאי ישראל בכל הארץ את עסק הרבנות . ועסק הבשר הכשר מידי יהודים ומסרוהו לידי ערלים, הלא אז היו אלה עושים בנו כרצונם, היו מעלים מחיר הבשר הכשר עד אין גבול, למען יוכלו להוזיל לנוצרים את בשר הטרפה. וישנה קהלה אחת באוסטריא, שכבר עשו לנו כן ושם הקהלה החיא אינו לא וין ולא פראג, כי-אם דוקא קראקא הצנועה והחסידה. והמעשה אינו מעשה ש ה י ה, כי-אם מעשה קים ועומד עתה בשעה שאני כותב את הטורים האלה. בשבוע הזה לא היה בשר כשר בכל העיר, כי הטבחים הערלים, המספיקים בשר כשר לכל הקהלה הגדולה, עשו קנוניא, להעלות מחיר בשר כשר עד כתר בעד ליטרא פסלת ועצמות, למען יורידו לנצרים את מחיר בשר טרפה טוב ומשובח עד מחצה על חשבון היהודים וכאשר הודיעום בעלי המקולין היהודים, שלא יקנו מהם בשר בתנאים כאלה אינם זובחים כלל בשר כשר ואין בשר בכל העיר אף לחולה.

רואה אני, כי תמהים אתם על קהלה גדולה כקראקא, שמנהג מקולקל כזה יכול לתפוש בה מקום ואין היהודים טורחים לבקש עצה, להוציא את מסחר הבשר הכשר מידי ערלים. מה אתה תמהים וכי אתם לא עשיתם כלכם כך ? על מסירת חנוך בנינו ובנותינו בידי נכרים ועל הספקת האתרוגים כונתי. התורה צותה, שנקח בזמן שמחתנו, בעת האסף יבול אדמתנו הביתה, מפרי ארצנו המשוכח פרי עץ הדר, להודות עליו לה' על תתו לנו ארץ טובה כזאת. תארו לכם רבותי, שבימי הנביאים היה אדם מישראל מואס בפרי אדמתו והיה מביא לו פרי עץ הדר בסכות דוקא מארץ אדום או בני עמון, להקניט את אחיו עובדי האדמה אשר בהר יהודה ולגרום להם הפסד. תארו נא לכם את הלעג המר, שהיו ישעיהו בן אמוץ ומיכה המורשתי ותלמידיהם לועגים להוטאים טפשים ומרשיעים כאלה, ואת הקללות, שהיו מקללים אותם. כאשר חרבה ארצנו ואדמתנו נהפכה לישימון היו אבותינו אנוסים להביא להם אתרוגים מארצות אויביהם, שלא לבטל את המצוה. אבל רק בשעת הדחק התירו להם רבותינו לעשות כן. ועתה הנה פקד ה' את אדמתנו והיא מוציאה לנו אתרוגים כבימי קדם ואתם עודכם מחזיקים במנהג ההוא, שלא הונהג רק באונס ונותנים לסוחרים להביא לכם אתרוגים רק מארץ יון הרשעה, שאנשיה מעלילים עלינו עלילות דם בכל שנה ושנה ואלו היתה היכלת בידם היו משמידים אותנו מתחת השמים כמו שעשו אבותיהם. ואחינו באה"ק נוטעי האתרוגים מוכרחים להשליך אתרוגיהם לים מאין די קונים להם. לכמה לעג, לכמה בוז ולכמה לצון ראויים קוני אתרוגי יון בזמן הזה, לבלתי אמור: לכמה קללה! ומכיר אני „צדיק" אחד, בנן של קדושים, „סוחר קטן" ושנורר גדול בקהלה קדושה, העושה מסחר בכל דברים שבקדושה וגם ביראת שמים שלו, מובן מאליו שהוא מספיק לכל הקהלה גם אתרוגים לסכות ומובן מאליו ש„מאור גדול" כמוהו לא יחשיך ח"ו את עיני ישראל באתרוגי א"י. והיה מעשה שמכר אתרוג קרפואי מחוסר פטם לברכה והדביק את הפטם הנשבר במחט. לא שבקש להונות ח"ו את הש"י ואת הקונה, הרי לאו מפורש הוא בתורה „לא תונו", אלא מפני מראית עין עשה כן, שלא יחשדוהו, כי הוא מוכר אתרוגי א"י חס וחלילה.

האין זה נס מן השמים, שלא מסרו עוד בני עמנו גם הספקת נשים וילדים בידי גוים, במו שכבר פפשט המנהג באשכנז, באונגרן באמריקה ובאוסטרליה?...

המחטט.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. הרפת עזי הפנים והמלמדים האחדים, שקבלו על עצמם „למסור נפשם" לבטל את ביה"ס העברי, נגלתה ב„אספתה בבימ"ד אחד. הם הדביקו מודעות, כי תהיה אספת-עם בליל בי ולמען הראות, כי מרעישי ביה"ס אינם שני בני בלי שם ומלמדים אחדים, כי-אם החסידים עצמם, זיפו שמות השובי החסידים תחת הכרוז. לאספה כביכול לא בא מכל ההומים מקהילי האספה רק אחד, גבאי בהמ"ד והוא הגיד בגלוי, כי לא התם, כי-אם מלמד ידוע, בור גמור והשוד על עבירת מגונה, זיף שמות כל החתומים בלי ידיעתם. ואיך יוכלו אלה להלהם בביה"ס העברי אחרי שגדולי החסידים וגם הרבנים מוה"צ בקרוהו ושבחוהו במצאם את התלמידים יודעים יותר תורה ומצוה מתלמידי כל החדרים. „העם" לא בא, כ"א נערים מתוך סקרנות או ללעוג. ראש המדברים היה המלוה ברבית ועושק דלים האכזר הידוע בנימין שנקר מברזאנוב, אשר השליך שם מביתו כלי בית תפלה עם ספרי התורה החוצה ובקראקא עשה לו עסק, לקנות בתים ולהרס שכר הדירות באכזריות, שאינה מצויה בין הגוים ולמכרם אח"כ בריוח כמה אלפים על השבון הדירים הדלים. צדקה לעניים היא להמסן הזה אסורה כחזיר והוא הוא המקנא קנאת תורתם של המלמדים. המלמדים האחדים הצועקים על אבדן התורה הם דוקא עמי-הארץ גמורים, קלים שבקלים ובעלי עבירה ידועים. הצדיקים האלה סובבים מבית לבית, להפיץ עלילות שקר נוראות על ביה"ס העברי ועל המורים ולענות ברעיהם עדות שקר ברות תורתם הקדושה, תורת הליסטים הקדושים שבירושלם, שהתירו זיוף ועדות שקר ועשית מסחר בקנאת התורה. אך כפי הנראה יודעים בני עירנו את אשר לפניהם ואינם צריכים לאפטרופסים כאלה. בביה"ס אין תלמידים הסרים. אך נוטל אני רשות מאת אזרח עירנו, לשאלם, עד מתי יתנו לעדה הרעה הזאת להיות אפטרופסי היהדות של קהלת קראקא. הרי לא בענין ביה"ס בלבד מעיזים רשעים הצופים ועבריינים אחרים לדבר ולכתוב ולהתום בשם כל החסידים, כי-אם גם בשאלות השובות אחרות, כגון שאלת הרבנות, הרי מרברים גם בשמכם בעה"ב ומרעישים עולם, כי כל העיר וגם אתם חפצים להושיב על כסא הרמ"א ובעל הב"ה זצ"ל נכד אחד, שאין בו לא תורה ולא חכמה, כי-אם יחוס בלבד. האינכם רואים, שרודשי טובת עצמם עושים אתכם ללעג ולקלס בכל העולם? ועד מתי תשבו במסתרים ולא תשמיעו גם אתם פעם קולכם בעניני הצבור, למען לא יעיזו בני בלי שם אחדים להשתרר על כל הקהלה ולעשותה לדראון לכל אדם.

בע"ב.

קראקא. תקנה גדולה תקן הממלא מקום אב"ד ההדש פה הה"ג ר' פינחס דמביצר. הוא קבץ את כל הקצבים ומלמדם הכנס בבית הכרתם „זובהי צדק" בכל שבת הלכות טרפות ומוסר השכל ויראת שמים. היודע כמה מכשולים היו פה עד כה בענין הזה יבין מה גדולה התקנה הזאת. יש בין הקצבים הצעירים אנשים, שאין בהם דית תורה והם ממונים על מכירת בשר כשר.

לפני שבועות אחדים נפתח פה סניף לאגורת אמנה (קרעדיט אוניאן) והוא מתפתח היטב. הוא ממציא הלואות בתנאים נוחים לסוחרים גדולים וקטנים שלא ע"מ לעשות עסק לטובת יהידים, כי כל עקרו לא נוסד אלא להקל את מלחמת ההיים לבעלי עסק יהודים. מנהליו הם סוחרים מומחים חשובים ועסקנים צבוריים ידועים, המקדישים עתותם הנם לעבודת הצבור. ראוי לכל מי שיש לו כסף להפקיד במקום נאמן או להלליף שטרות לבכר את הבנק הזה על מוסדים אחרים הדומים לו.

נ.

מכתב מבוסניא.

סאראיעווא. בעירנו היתה בימים האלה הועידה הרביעית של תלמידי בה"ס הגבוהים מארצות הסלבים הדרומים ומווין. הועידה היתה נהדרה ופומבית בהשתתפות שלש האגודות „בר גיורא" ו„עספרנצה" בווין, „יודיה" באגרם במטרה להביא בזה גם אהדות בין האשכנזים והספרדים בארצות האלו ע"י הבריח התיכון, המאגד כל בית ישראל, הוא הציונות. בין הארחים ראינו גם את הרב הראשי בבולגריא ד"ר מרדכי אהרנפריוז ואת הרב הבלשן ד"ר מרגל בפוזענא. קבלת פנים נהדרה נערכה לארחים ע"י ראשי הקהלה הספרדית ותשביה. הקהלה האשכנזית לא לקחת חבל אופיציאלי בועידה מפני טעמים, שאין פה המקום לבארם ובכ"ז היו גם אשכנזים הרבה בתור ארחים בהצר התחנה. כאשר נהה הרכבת הריעו הנאספים בקריאת הידד! אהדים נשאו מדברותיהם בשפת המדינה. אח"כ נגש הרה"ה הסופר מר היים ווייצנר יליד גליציא וברך את הארחים בשפת עבר צחה ומהירה כבשפת אמו. הועידה האריכה שלשה ימים. דברו ביום הראשון הרב ד"ר אהדנפריוז ספרדית ואשכנזית, הד"ר אלקלעי מבלגרד בשפת המדינה והרב הד"ר מ. לוי ספרדית ע"ד מצב היהודים בבוסניא. מכל הנאומים, שנשמעו ביום השני ע"י הצעירים, הצטיינה ביותר זה של מר יצחק ישכר מזמלין, קנדידט לרפואה (ספרדי). הוא הרעיש את אלפי הנאספים במדבריו ולקח שבי לבותיהם. דבריו בשפת המדינה בטאו את הצער העולמי הלאומי, שהתפרץ מלב אה לצרה וכואב בכאבו. אחריו דברו רבים מהצעירים, כלם בשפה הסלבית ועוררו את שתי הערות לאהבה אחוה ורעות. הבת נהכה כי דבריהם יעשו פרי וסוף סוף יתקרבו שוב האחים הנפרדים, בלי כל סבה ערכית, זל"ז ויעבדו שכם אחד לטובת הלאום היהודי. בזמן האחרון התרופפה האהוה מאד בגלל הבהירות לועד המדינה. הן אב אחד לכלנו ולמה נבגד איש באחיו.

בשני.

מכתב מרוסיא.

ווארשא. שלשה מחכמי הרוסים אנשי השם השמיעו עתה קולם על-אדות היהודים ועשו רושם כל אחד ע"פ דרכו. הפוליטיקני הידוע קוזמין-קאראוואיעוו הזכיר בדברו עם עתונאי כי ישנם בידי המניסטריום כתבים נשכחים, שהוא משכיחם בכונה, מאין מי להזכיר. ביניהם נמצאת גם פקודה מגבוה משנת 1906, שלפי ששאלת היהודים נוגעה למצב האקונומי של כל התושבים, לכן צריכים באיכה העם לפתרה. עברו ארבע שנים והממשלה לא הציעה זאת לפני הדומה, אך היא עצמה עושה מדעתה את הגזירות לקבועות ומהמירה בהן מיום ליום. בפקודה משנת 1904 פקד המושל, כי בתקון סדרי הנהגות המהוזות תהיה תקנה, שכל הלקי יושבי הארץ ישתתפו בבהירות. גם הפקודה הזאת נשכחה בכונה וכאשר נתקנו סדרי הבהירות הוצאו היהודים בפירוש מן הכלל. „אין תקוה להטבת מצב היהודים", כן סים הדובר.

הסופר הרוסי קופרין הגיד לעתונאי: „אני האמלל אוהב את היהודים ואוי לי שלא נולדתי יהודי. זה אלפי שנה עובר היהודי בעולם, לא התערב בגוים, נבדל מן הלאומים ובלבו בוערה אש תמיד של העצב הקדמון. כל העמים הקדמונים היו לבתי המוזיאום לנחלה והוא, אשר כבר בימי ילדותו היה זקן (פאטריארך), עודנו קים ושומר את עצמותו החזקה, את אמונתו, המלאה רעיונות גדולים, שומר את לשונו הקדושה ואת ספריו הקדושים, אשר היה קדמי קדמונים נודף מהם". „הנך יודע הוסיף הסופר אחרי הצטלבו, כי בין המאות תשחורות נמניתי גם אני וכאשר הוספתי להקור ולהכיר את ארץ מולדתי התקרבתי אל הזרים ואהבם ובפרט את היהודים, שחייהם הם חידת היה, הגדולה והחתומה בדברי ימי העמים.

והפילוסוף הזקן לב טולסטוי עשה תשובה. זה לפני שנתים היה עוין את הציונים וכתב עליהם שטנה ועתה הזר מדעתו. יהודי אחד ממכיריו שאלהו שאלת הכם, אם נכון עתה ליהודים בצרתם לבקש מפלט להם בשאיפה לעמוד ברשות עצמם ולצאת מבין לוחציהם אל ארצם ולחיות כנפשם ע"פ דרכם. טולסטוי ענה בקצור: „אתכם אני בתנועה הציונית ובדבר הלחץ והרדיפות אי אפשר להתיהם להם באופן אחר מאשר בהתמרמרות רבת מאד".

גזירה הדשה נגזרה על היהודים העולים לא"י. עד כה יכלו היהודים האלה להשיג כמו נוצרים המבקרים את המקומות הקדושים תעודת מסע בעד שני רובל. ועתה הבדילה הממשלת אותם לרעה ואין לתת להם עוד תעודה בזול. מחיר תעודת מסע רגילה להו"ל הוא עשרות רובל. בזה יגרעו ממילא הזקנים העולים לא"י למות שם וגם הצעירים העולים לעבוד שם.

בגלל המגפה השולטת בארסה סגר שלטון העיר את כל החדרים, כמה מאות מלמדים אכדו פרנסתם. גם לרוכלים, הקונים ומוכרים בגדים ישנים נאסר משלח-ידם וגם אלת הולכים בטל.

גרוש על פי הגורל, זוהי המצאה חדשה, שהמציא ראש ועד מחוז ברוסיא הדרומית, ההולך בשיטת זקנו המן הפרסי. בראותו שבכפר אחד מספר היהודים יותר מכפי מה שניהא לו ולא ידע איזו מהם לגרש, כי כלם יושבים לבטח ובשלום עם האכרים, הטיל גורל עליהם וע"פ הגורל גזר גלות על מחציתם.

בצרת היהודים ובקלות דעת בני הנעורים משתמשים שליחי המיסיון האנגלית והם דורשים בגלוי לפני היהודים בעזרת פקידי המקומות והם צדים במים עכורים. ולעמת זה מתגברה עתה הכתה הנצרית „ישראל החדש" המפוזרה בכמה ערים וכפרים ברוסיא הדרומית. האמונה היהודית והמוסר היהודי שמו להם לקו וכל עמל הממשלה והכהנים להשיבם מדרכם לא הועיל.

בן אריה.

מקרוב ומרחוק.

ענינים מדיניים. ראש המניסטריום האוסטרי בארון בינרט התחיל שוב לנסות לעשות פשר בין האשכנזים והטשכים בביהם, למען יוכל להקהיל את ועדי המדינות. כבר נסו זאת בעלי האחוזות הגדולות ולא יכלו, כי אין הצדדים רוצים לותר על נקדת מצבם כמלוא שערה. הטשכים דורשים שיחדלו האשכנזים לבטל את עבודת ועד המדינה בלי כל תנאי והאשכנזים דורשים שישתתפו גם הם בהנהגת המדינה לפי מספרם ואם לא, אז לא יתנו את ועד המדינה לעבוד. מפלגות הטשכים התחברו למפלגה אחת לעמוד על דע"ם במועצת הממלכה. — באשכנז הגגו את יום נצחון סעדאן, שנמלאו לו ארבעים שנה, היום הזה, שבו נשבה הקיסר נאפוליון השלישי בידי חיל אשכנז. הביא מהפכה באירפה, קיסרות צרפת עברה לאשכנז, צרפת נעשתה רפובליקה, מדינות אשכנז, שהיו מפורדות מימי נפוליון הראשון, התחברו לממלכה קיסרות חוקה, מלכות האפיפיור ברומא נשבתה ורומא נעשתה לעיר ממלכת איטליא החדשה והחפשית, אוסטריא חדלה להיות ממלכה אשכנזית והיתה לממלכת תערובת עמים, המתאבקים יחד בהתמרמרות ואינם יודעים שלום עד היום הזה, כי העמים הסלבים רוצים לשרור במדינותיהם והאשכנזים ממאנים לותר על שלטונם בהן. — בענין קרטה נבאו כבר רבים למלחמה, כי אמרו, שטורקיא לא תוכל לתת את יון הקטנה לשחק בה. אבל אפשר להבטיח, כי מלחמה לא תהיה, נקל עתה לטורקיא למחול על כבודה מאשר להכנס בסכנת מלחמה. כי בימי מלחמה ירימו שונאיה ראש. הבולגרים יפרצו במקדון, לגאול את אחיהם מתחת סבלות הטורקים, הסרבים יפרצו בנפות הסרביות של טורקיא, המרידה בארצות ערב ובסוריא תגבר וגם הנוהים אחרי השיטה החדשה במלוכה, שעד כה נענשו, נכלאו ונרמסו, ינסו להשיב הגלגל אחורנית. לכן תשב טורקיא בשלום ותראה בהתחבר קרטה עם יון ותשא בשרה בשניה.

שונות. מספר יושבי ווין היה בשנה שעברה שתי מיליונים ופ"ו אלף נפש. לפני מאה שנה היה מספר יושביה שכ"ה אלף. — המיליונר קאסעליק בבודפסט הקדיש כל הונו, עשרים מיליון, לתמוך בע"ב בינונים שנרושו. — זה שנתים שנחשב הקיסר מנליק באבסיניא בין המתים, פעמים אחדות באו שמועות, כי עודנו חי ואח"כ נשמע, כי „עתה מת באמת". והנה עתה באה שמועה, כי חלה שוב מחלה קשה. לעולם לא ידע העולם את האמת. — בטריעסט עשו האיטלים הפגנה נגד אורחים סלבים, שבקרו את העיר. למרות עמל השוטרים באו לידי האבקות בחוצות, חלונות פוצצו ומהומה רבה היתה בעיר. — בווין נפתח הקונגרס השני של כל העמים לעניני ציד, נשען בתערוכת הציד אשר בווין, כל תלמידי נמרד ועשו מתהללים במעשי ידיהם ומספרים לדור את אשר פעלו בענותם והשמידם יצורים נקיים. — לטריעסט הובא בפעם הראשונה ספינת בשר קפוא מארגנטינה. אך מחיר הבשר לא יוזל בזה, כי העיקר הוא כמות בהמות לזביחה אשר במדינה עצמה והן הולכות ומתמעטות במדה שבני אדם הולכים ומתרבים. שדות-המרעה מתמעטים והולכים, כי כל הערים מתפשטות עליהם וממלאות אותם בתים. הדרישה מתרבה איפא וההספקה מתמעטה, ע"כ בהכרה הבשר ביוקר ולזה אין עצה רק למלא את מחסור מזון הבשר במזונות אחרים. רבים בקשו מהממשלה, לאסור להוציא מקנה לאשכנז או לתת להכנים מארצות הבלקן וחפצם לא נעשה. הממשלה רק הוזילה שכר הולכת בהמות במסה"ב וזה לא הועיל, כי באמת הסר מקנה בארץ. — מספר יושבי העיר ניו-יורק לפי הספירה החדשה יותר מארבע מיליון ומחצה נפש אדם.

*

גורל המוזגים. העתון הפולני הרשמי של נציבות גליציא „גאזעטא לבובסקא" פרסם דעת הנציבות על-אדות מתן רשיונות למוזגים. וכך נאמר שם: אין למוזגים שום טענה על הרשיון, כי בכלות זכות הפרופינציה תמה זכותם. שרי המחוזות יתנו רשיונות לכל מי שימצאו לנכון. אנשים שכבר נענשו או ששם רע להם או שהנהגת העדה לא נתנה להם תעודה טובה או עשירים ובעלי עסקים אחרים לא ישיגו רשיונות. בכלל תבכר הנציבות אנשים שכבר עסקו בעסק המשקים. אמנם אי אפשר שלא תגיע עולה לאיזה איש, כי במפעל גדול כזה, שיש לדון על שלשים אלף איש הדורשים רשיונות, קשה מאד להשמר מטעות. ובן ע"י הצרך להמעיט את מספר המוזגים יאבדו כמה אנשים ישרים את מחיתם. הנציבות תוציא רשימה מכל בעלי הרשיונות ומכל המוזגים שלא השיגו רשיונות, על פיה אפשר יהיה לעזור את אלה האחרונים. מההודעה הזאת נראה שרוצה הנציבות להכין את רוב המוזגים לשמועה הרעה, שלא ישיגו רשיונות, ויודעת היא מה היא עושה, כי סטפינסקי, ראש מפלגת העם הפולני כבר התפאר בעתונו, כי כבר עשה עמלו פרי ובמחוזות אחדים בגליציא המערבית יפלו חצי הרשיונות בידי האכרים. ועוד הוא עמל להדוף את כל היהודים מן הכפרים.

אסור לנתח מתים יהודים. בהחלטת כנסית הרבנים, שהיתה לפני הפסח בפטרבורג ובהשתדלותה אסרה הממשלה הרוסית לנתח מתים יהודים.

מגפת השמד. ברוסיא שולטה עתה בנוצרים שתי מגפות, ההולירע והדשומא וביהודים עוד מגפה שלישית, השמד. בקלות-דעת, שלא נשמעה כמוה בשום פעולת בני אדם, ממירים יהודים את דתם ומקבלים דת צורריהם, לחנוף להם ולמצוא חן בעיניהם. אך ע"פ רוב אינם מועילים מאומה בתקנתם, כי שמד בשביל תועלת חמרית מאוסה גם בעיני צורריהם. בכפר אצל נעמירוב ברוסיא התכוננו האכרים לגרש את היהודי השוכן אתם. מתוך חרדתו החליט היהודי להמיר דתו. אחרי השמד דמה, שלא יחרידו עוד מנוחתו, אבל טעה, הם גרשוהו בחרפה. המומר נעלם ולא נודע מקומו. שוב מעשה באיש צבא יהודי, שהבטיחהו הפקיד, כי כאשר יתם זמן עבודתו יקחהו לשרתו בחצרו בשכר טוב, כי מצא חן בעיניו. כתום זמן העבודה בא היהודי להזכיר את הפקיד הבטחתו, אך זה ענהו, כי שדה אחוזתו הוא ברוסיא הפנימית, שאין רשות ליהודים לגור שם, אם יחפוץ במשרה הזאת ימיר דתו. היהודי שמע בקולו והיה לנוצרי. אך בין כה וכה מכר הפקיד את אחוזתו ותקות המומר היתה לאכזב ותלה את עצמו.

קונם על יהודים. לפי שגזרו הטורקים קונם על היונים, אינם באים אתם במשא ובמתן ואין הפועלים מתעסקים בסחורתם ובספינותם, נקמו היונים בטורקיא ביהודים. בסמירנא אין יוני בא במו"מ עם יהודי.

גלות אמריקה. בשנה האחרונה, מן יולי 1909 עד יולי 1910 נדדו לארצות הברית באמריקה 57,551 יהודים והם י"ג אחוזים ממאה גולים בכלל, שבאו שמה. מהם באו 39,150 מרוסיא, 4831 מאוסטריא-אונגרן, 1390 מרומניא, 8570 מארצות אחרות. ששים אחוזים ממאה נשארו במדינת ניו-יורק. במעט כלם הם בעלי מלאכה, 8299 חיטים, 1125 רצענים, 1469 נגרים, 5274 פועלים מבתי חרשת, 464 קצבים, 456 מורים, מנגנים ושאר מלאכות חפשיות.

עניות גליציא במספרים. הרשימות, שהוציא המניסטריום לפיננץ באוסטריא ממס ההכנסות בכל המדינות, הן ראי בהיר, להראות כמה עניה היא מדינת גליציא. משלמי מס ההכנסה בשנת 1908 (אלה המשתכרים יותר מן 1200 כתר לשנה) היו 1,133.000 איש, הם ארבעה אחוזים ממאה יושבי הארץ. ולפי שיושבי גליציא היו בשנה ההיא קרוב לשמונה מליון נפש אדם, היו משלמי המס צריכים להיות בה יותר משליש מאות אלף איש ובאמת לא היו רק צ"ג אלף. יושבי גליציא הם כ"ח אחוזים ממאה יושבי כל אוסטריא ומשלמי מס ההכנסה אינם רק שמונה אחוזים, כלומר גליציא עניה פי ארבע, כמעט, משאר ארצות אוסטריא. וכן סכום המס הנגבה בגליציא אינו רק שמונה ול"ח מאיות אחוזים מסכום כל אוסטריא, אע"פ שמספר הנפשות הוא כ"ח אחוזים. ויש לדעת, שבגליציא מחמירים עוד גובי המס; לפי משכרת יושביה בערך למשכרת יתר הארצות היה המס בגליציא צריך להיות קטן יותר מאשר הוא. ולא רק משלמי סכומים קטנים פחותים פה, גם משלמי מסים גבוהים פחותים הרבה. למשל משלמי מס מהכנסה גבוה ממאתים אלף כתר לשנה ישנם בגליציא רק י"ז איש בין שמונה מליון נפש ואולם בעיר ווין בת שתי מיליוני נפש ישנם רמ"ה עשירים כאלה ובביהם בת שש מיליון נפש ע"ז כאלה. והוא הדין בכל הסכומים השונים. ובארץ עניה כזאת מתגוננים שלשה רבעי יהודי אוסטריא.

תערוכה של יהודים באשכנז. בשנה הבאה תהיה בדרזדן תערוכה של שמירת הבריאות מכל העתים. בה תהיה מחלקה לענינים יהודיים. הועד לתרבות יהודית באיטליא הכין לתערוכה הזאת כל חפצי תרבות היהודים באיטליא. בהם נמצאים צורות קברי יהודיים מזמן התלמוד, רשימת רופאים יהודים מזמנים שונים, צורות בתי כנסיות ומוסדי קהלות וכלי קדש, צורות בגדי יהודים, כתבים עתיקים של משפחות מיוחסות, כמו די רוסי, מורפורגא ושל רופאים יהודים וסופרים גם יהודי אשכנז מתכוננים להשתתף, גדולי חכמיהם עורכים רשימות של תקנות שמירת הבריאות כימי קדם והבינים ובימינו.

החטם היהודי. כל מציירי ציורי לצון מעולם מצירים את היהודים בחטמים ארוכים וגבנוניים. הוקר פיזיולוגי באמריקה בקש לבחון את הכלל הזה אם אמת הוא. מקום בהינתו היה העיר ניו-יורק, שישם הקבוץ היהודי הגדול בכל העולם. והנה מצא ששים אחוזים ממאה יהודים יש להם חטם רגיל לא גדול בין באנשים ובין בנשים, לכ"ח אחוזים יש חטמים בתבניות שונות, הנמצאות גם באחרים ורק ישנים ממאה הם בעלי חטמים גדולים וגבנוניים.

רוסיא נותנה עינה בא"י. סופרנו מרוסיא מודיע, כי שר העיר אדסה טולמאטשב אסר ע"פ פקודה מפטרבורג לתת ליהודים תעודת-מסע לא"י בתור מבקרי מקומות קדושים. ידוע, שכל העולים לא"י מרוסיא נוסעים דרך עיר החוף אדסה. גם מן האסור הזה נראה ברור, שרוסיא מקוה לרשת את א"י ואין רצונה שירבו שם היהודים.

תחית א"י. הממשלה הטורקית החליטה לסולל מסלה מיפו לעזה, שתעבור דרך המושבות ראשון לציון וגדרה. בזה יגדל ערך המושבות, כי יפתחו להם שוקים חדשים. — לא רחוק מחיפה נוסדה המושבה החדשה לבחינה ע"י האגרונום אהרנזון, שרכש לו נדיבי אחינו באמריקה לתמך בבחינותיו, להנהיג אופן חדש בעבודת האדמה. — בית הלמוד לאמניות „בצלאל" החליט ליסד שלשה בתי עבודה הרשים לשטיחים, אשר ק"ן יהודים ימצאו בהם מחיתם.

סוף האמור בניו־יורק. תשעה שבועות שבתו שבעים אלף חיטים יהודים בבתי-הרשת הבגדים בניו-יורק בדרשם הוספה על שכרם בגלל היוקר העצום וגרעון בזמן העבודה. בתחלה שחקו להם ארוניהם, אך הפועלים התחברו יחד ועשו קשר אמיץ ועתה נצחו. נותני העבודה מלאו כל משאלותם.

בת קמה באמה. בריב שתי בנות החסיד קלוגר בפדגורזיה, שברחו מביתו יען לא נתנן לגמור למודיהן והתחתן בהן עם נערים חסידים קטנים, באה עתה הכרעת ביה"ד העליון בווין. הן תבעו מאביהן ע"י ביה"ד בפדגורזיה ואח"כ בקראקא, כי ישחררן לנפשן וישלם להן להחזקתן. בתי הדין ההם דחו שאלתן. ביה"ד העליון בווין מלא דרישתן, להוציאן מרשות אביהן ואמן, יען התנהגו עמהן באכזריות, ולהקים להן אפטרופוס, שידרוש בעדן ת' כתר לחדש עד גמר למודן.

חקי בתי הספר באונגרן. בחדש הזה החלו חקי בה"ס החדשים לחול על בה"ס של קהלות. בתחלה היה פחד, שע"פ החוק הזה יהיו היהודים אנוסים לסגור כל בה"ס של הקהלות, כל בתי ת"ת וגם החדרים. אך כלשכת המרכז של אגודת הקהלות החרדות הודיעו את הנהגות הקהלות, כי האיסור חל רק על למודי החובה של חול ועל למוד הדת בשעור הנקבע מאת החוק (שתי שעות בשבוע), אבל בבה"ס לתורה, שלומדים בהם תורה יותר מן השעור הנקבע ללמוד הדת, מותר לקבל שכר למוד בעד למוד התורה, שהוא רק רשות. מלמודי החובה יכול כל ב"ס פרטי לדרוש מאת הממשלה תמיכה עד ט"ו כתר בעד כל תלמיד לשנה ובעד זה יש רשות לממשלה להשגיח על בה"ס האלה, שיהיו לאומי מדיארי.

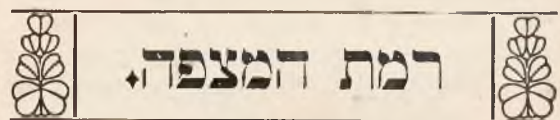
תפישת יהודי חשוב בבודפסט. גדול סוחרי הזכוכית והפורצלאן בעיר הבירה האונגרית היינריך

צוקער ושנים ממשרתיו הרבים נתפשו באשמה, כי הציתו אש בבית המסחר, להשיג כסף מחברת אחריות. צוקער הוא יהודי חרד, הסוגר חנותו בשבת, ראש לכמה חברות ויועץ העיר. הוא יליד גליציא ויסד לו עסקו בבודפסט באלף כסף והצליח ועשה עשר גדול. גם בצדקה ובגמילת חסדים הוא עוסק; השיא כמה בתולות עניות עם בחורי ישיבה וערך להם בתי מסחר. עתה נפל עליו החשד הזה. במשך שבעה שבועות פרצה שש פעמים תבערה בבית מסחרו. אחד ממשרתיו מעיד, כי צוהו ארונו להשליך אל הדליקה חרסי כלים, למען ירבה להשיג תשלומי נזק.

בנות ישראל בשבי תחת הממשלה הקלריקלית באוסטריא אין צודי הנשות היהודיות יודעות עוד כל גבול לחצפתם ולזדונם. ובגלוי יעזרו בתי הדין אותם להחזיק בבנות ישראל השבויות ולהכניסן בברית הדת הקתולית באונס. מעשה נורא קרה למשפחה יהודית זה עתה. נערה יהודית מכפר אצל נארול במחוז ציעשאנוב נגנבה. אביה עזב את עסקו הדל, בית מרזח וסבב בעולם לחפש אחרי בתו. בא למיסלוביץ ולברלין ושם נפל מעל עגלת טרמוואי אלקטרית ורגליו נשברו והרופאים הכרחו לכרות שתי רגליו וכה הוכא הביתה. עתה סובבת אמה לחפש אחריה ונודע לה, כי היא בקראקא. בעמל הד"ר רפאל לנדא שלה ביה"ד המחוזי פקודה לביה"ד הקראקאי, להוציא את השבויה מן המנזר, אכל ביה"ד הזה ממאן למלא את הפקודה, וזוהי עבירה גלויה על החוק. צער האשה השכולה עלולה להרך גם לב אבן. היא עזבה את בית המזיגה על יד בעלה הסר הרגלים וביד ילדים קטנים והיא מתחננה בבתי הפקודות להציל בתה מידי שוביה ואין שומע. הרשעה צותה להתאכזר על יהודים. כן נקרעו בחדש האחרון ארבעים נערות יהודיות, שנשבו ע"י אברים, מתוך היהרות באונס.

רב חדש בהמבורג. מהמבורג קבלנו טלגרמה כי נכחר שם הרה"ג ד"ר שמואל שפיצר, הרב אב"ד במישקולץ (אונגרן), לרב אב"ד לקהלה הראשית הארתודקסית לכל ימי חייו. שכרו ט"ו אלף מרק לשנה.

שמחה מעציבה. וואלף: מדוע הירש ליב נעצב היום כל כך? — בער: עוד הפעם נעשה "בעל שמחה".

"לשון חכמה".

"ר' יוסי בר אסיין כי הוה משתעי בלשון חכמה אמר עשו לי שור במשפט כטור מסכן, וכד הוה שאיל באשפיזו אמר הכי גבר פום דין חי מה זו טובה יש". (עירובין נ"ג ע"ב) בספורי הש"ס הללו אין לנו ביאור מספיק אלא להמבטאים "שור במשפט", שפתרונו תרדין, "בטור מסכן", שפתרונו הרדל ו"גבר פום דין", שפתרונו אשפיזו, אבל כל הניבים והכטוים הבאים אחריהם הם לנו כחידה סתומה, ואמרתי לפרשם כיד ד' הטובה עלי. בראשנה אין הלישון "וכד הוה שאיל באישפיזו" מורה על שאילה מעוברי דרכים בעניני אושפיזו כפירוש רש"י, כי השיאל גלוי דעת חברו באיזה דבר הוא מדבר בישפה ברורה ולא בלשון בלתי מובנת כל צרכה, אלא היא ענין אמירת דברים נעימים לאזן בעל או בעלת האכסניא (ארטיגקייטען זאגען), כמו (ב"מ פ"ז ע"א) "שיישאל אדם באכסניא שלו", וע"כ מצינו דרשות מיוחדות בכבוד האכסניא, כמו (ברכות ס"ג ע"ב) "פתח רבי נהמיה בכבוד אכסניא וכו' ע"ש, ולפ"ז גם כונת ר' יוסי ב"א היתה לספר בשבח בעלת האכסניא, אלא שמשום מדת צניעות השתמש בלשון חכמה ואמר "גבר פום דין חי מה זה יש ופתרונה הוא המבטא הרומי "אושפיזו קומודא אית" (hospita commoda est) שהסיב אותו לעברית וארמית: איש-פי-זה קומ-מה-דא אית, ובטאהו בארמית: גבר במקום איש, פום במקום פי, דין במקום זה ובעברית: חי במקום קום (כמו קים או קאם בארמית), מה כמשמעה, זה במקום דא, אית במקום יש, כלומר הפונדקית היא נוחה וטובה, (דיעווירטין איזט פריינדליך, געפעלליג ארער גוט), כי פונדקית בלשון רומית "hospita" והתואר בעלת סבר פנים יפות וטובה הוא "commoda" ומלת המציאות "היא" ברומית est (אית), שפתרונה "יש". ואולם מלת "טובה היא לפ"ד פירוש מאיזה חכם קדמון להמבטא "חי מה זה", והיתה כתובה על שולי הגליון, עד אשר נספחה באשמת איזה תלמיד טועה לפנים הספר, כמו שמצינו הרבה דוגמאות כאלה בספרותנו הישנה.

"ר' אבהו כי הוה משתעי כלישון חכמה הוה אמר הכי אתריגו לפחמין ארקיעו לזהבין ועשו לו שני מגידי בעלטה". (שם). מהאמורא ר' אבהו נדע, שהיה הוא וב"ב בקיאים היטב בלשון היונית, (עיין ירושלמי פאה פ"א ה"א ושבת פ"ו ה"א) וע"כ היה דרכו להעתיק מלות יוניות ללשון עברית באופן הנקרא אצלם "לשון חכמה", כמבואר בירושלמי מגילה: (פ"ג ה"ב): שלח ר' אבהו וכתב להון ככר פייסנו לשלישה דלטורין לטוב ילד טוב למד ותרשיש, אבדוקין אבמוסין תלתבים ע"ש. דבר זה יגלה לנו אור על הלישון שהשתמש בה ר' אבהו כאן. כפי העולה מירושלמי (ספ"ד דב"א) היה האמורא הזה עוסק בתכשיט הנקרא בארמית לסוטיא ובעברית רדיד או צעיף, (עיין ת"י בראשית כ"ד ס"ה) מלבוש כזה נקרא בלשון יונית עליטרון, ומשמעות השם רדיד מלמדנו, שהיה מין צעיף הנעשה מזהב מרדד, (עיין רש"י ישעיה ג' כג'). ומעתה הוסר המסוה מדברי ר' אבהו. הוא מזרז את עבדיו, שלא יתרשלו במלאכת הרדידין, וכדי שלא יבין איש זר מסתרי עסקו בהר בלשון ערומים ואמר: "אתריגו לפחמין", ר"ל הבעירו את הפחמין, הבער הוא בלשון יונית, אנדראקון ומזה הצווי בעברית "אתריגו" בנפילת הנון, כמו אתרונגא ואתרוגא. (קידושין ע' ע"א), "ארקיעו לזהבין" כפשוטו רדידו את פחי הזהב, כי תרגום וירקעו (שמות ל"ט ג') ורדידו, "ועשו לי שני מגידי בעלטה", כן נקרא תכשיט העלטרן או הרדיד בלשון חכמה, כאלו הוא מורכב משלש הברות "עלט תר רן". עלט הוא עלטה, תר—תרי ורן כלשון סורית אמירה, (עיין אוצר לשון ארמית ערך רגא וערוך ערך רן ב')

"אמרו ליה רבנן לר' אבהו הצפינגו היכן ר' אלעאי צפון, אמר להן עליץ בנערה אהרנית אהרונית עירנית והנעירתו, אמרי לה אשה וא"ל מסכתא" שם). כבר הרגיש רש"י, שרצה לרמז בדבריו על התעסקות ר' אלעאי בסדר קדשים, אבל הלשון נערה, אחרונית ועירנית עוד לא נתפרשה עד הנה. ולפי דרכנו גם כאן דברי ר' אבהו מיוסדים על בסיס הלשון היונית, ור"ל הוא עוסק בפרשת כהנים, קרבנות ומזבה, כי נערה ביונית "פרדענוס", לשון נופל על פרשה בעברית, אהרנית כפשוטו, וגם הוא נופל על השם "יערייס" (כהן) ביונית, אחרון בלשון יונית "עסחאטוס" והוא דומה ממש להמבטא "עז חטאת" בעברית, כלומר קרבנות (עיין ויקרא ד' כח'), עיר בלשין יונית "אסטי", לשון נופל על אישתא הארמית, ר"ל האש שעל המזבה. ומה שבהר כאן לשון ערומים הוא לפ"ד ללשון הראשון משום צניעות וללשון השני משום אבק לשון הרע. (עיין עירוכין טז. ע"א). ובזה נבין מה שאמרו בש"ס: (ב"מ כ"ג פ"כ) "בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשני במיליהו במסכתא ובפוריא ואושפיזו" ע"ש ברש"י ותוס', ולפ"ד אין כוונת השנוי, שיאמר לאו במקום הן, אלא ישנה לדבר בלשון חכמה, אי משום צניעות ואי משום אבק לשון הרע. במסכתא, כמו המבטא "עליץ כנערה" ללשון שני ו"בפוריא", כמו המבטא הזה ללשון ראשון, ו"כאושפיזו". כמו המבטא "גבר פום דין" וכדאמרן. וסרו בזה קושיות התוס' שם ד"ה במסכתא, ד"ה בפוריא וד"ה באושפיזו ע"ש.

"אמרו ליה לר' אלעאי הצפינגו היכן ר' אכהו, אמר להן נתיעץ במכתיר והנגיב למפיבשת" (שם). הכונה לפ"ד ע"פ הירושלמי מגלה (פ"ג ה"ב) שהזכרנו לעיל: ר"ח ר"י ור"א דנין לתמר אזלת וקרבת עליהן לאנטיפוטא דקסרין שלחו כתבא לר' אבהו, ישלה ר' אבהו וכתב להון ככר פייסנו לשלשה דלטורין כו' ע"ש. על מעשה זה או כיוצא בו מרמזים דברי ר' אילעאי "נתיעץ כמכתיר והנגיב למפיבשת". "מכתיר" הוא כמו "דלטור" (מלשין) בלשון הכמה בחלוף השמות הנרדפים (Synonyma) "מך" "ודל" והשמות הדומים בבטוים (Homonyma) "טור" "ותיר", "הנגיב" הוא כמו כפר או בטל, (עיין רש"י בראשית ל"ב ב"א), מפיבשת היינו מלשינות וקטרוג, כמשמעות השם "פי בשת", ור"ל מקומו יפקה, מצד שהיתה לו פגישה (קאָנפערענץ) עם הדלטור ובטל את הקטרוג והמלשינות. והטעם שספרו כאן בלשון חכמה הוא מובן מאליו כמו במעשה תמר של הירושלמי הנ"ל, כי דברים מדינים כאלה אינם נאמרים בכל מקום ובכל זמן אלא בחשאי.

וויזניץ יצחק הירש.

תולדות אנשי שם בקראקא.

מאת פ. ה. וועטשטיין.

ר' יקותיאל זלמן לנדא.

ששה בנים וחמש בנות היו לר' יקותיאל זלמן בהג"מ משה הלוי לנדא, מנהיג קראקא וד' ארצות: א) ר' יוסף יוזל, שמת בחיי אביו ביום ט' תמוז שנת ש"ס; "ונישמת כמ' יוסף יוזל בר יקותיאל זלמן סג"ל יום ד' ט' תמוז ש"ס" (פנקס הח"ק דף נ"ה ע"א); ב) ר' אליעזר ליפמן, שנפטר ח' אייר שע"ט: "ונשמת כמ' אליעזר ליפמן בר יקותיאל זלמן לנדא סג"ל ביום ב' ח' אייר שע"ט" (שם דף ע"ג ע"ב); ג) ר' אברהם פרץ, דיין, נשוא פנים, שגוע בבואו בימים כ"ד כסלו שפ"א: "ונשמת כבוד האלוף התורני הזקן ונשוא פנים כמהר"ר אברהם פרץ במהר"ר יקותיאל סג"ל ז"ל בליל שבת כ"ד כסליו ונקבר ביום א' דהנוכה שפ"א (דף ע"ו ע"א); ד) ר' יהודה ליב, שנאסף ט' אדר שצ"ב: "ונשמת כמו יודא ליב בר יקותיאל זלמן סג"ל ביום ג' ט"י אדר שצ"ב" (דף צ"ו ע"א); ה) ר' משה, מורה הוראה, הנקרא ר' משה זעלמלש (ע"ש אביו ר' זלמן), שהיה בשנת שצ"ד כבר בעולם האמת: ונשמת מ' רעכל בת מנחם מענדל אלמנת מהרה"ר משה זעלמלש, לנדא סג"ל ז"ל ביום ג' ו' כסליו שצ"ד (דף צ"ז ע"ב); ו) ר יונה, למדן מופלג, המכונה ג"כ ע"ש אביו ר' יונה זעלמלש, שנעדר כ"ו אייר ת"ז ואשתו מ' אסתר, בת מהר"ר אברהם (רב או דיין) ר' וואלפש מלבוב, י"ד אדר שנת ת"ט ובתו מ' הנה אשת ר' פינחס — י"ה שבט ת"ט: "ונשמת החכם כה"ר יונה בר יקותיאל ז"ל לנדא ביום ו' כ"ו אייר נקרא יונה זעלמלש הלוי "(דף קי"ז ע"א)" ונשמת מרת אסתר בת מהר"ר אברהם ר' וואלפש מלבוב י"ד אדר אלמנת יונה זעלמלש לנדא" (דף קכ"א ע"א, לפניה ולאחריה נזכרו שם מתים משנת ת"ט ולפני בעלה ולאחריו — משנת ת"ז) ונשמת מרת חנה בת יונה לנדא ז"ל יום ח"י שבט אשת ר' פינחס יונה זעלמלש (דף ק"כ ע"ב), *) ז) מ' הנה, אשת ר' יעקב בהמנהיג ודיין בקראקא ר' יוסף פיגלש (כמ"ש להלן בנוסח מצבתו ותולדותיו), שמתה בחיי אביה כ' אייר שס"ז: "ונשמת מ' חנה בת יקותיאל זלמן לנדא אשת יאקב בן יוסף פיגלש יום ה' ך' אייר שס"ז" (דף ס"א ע"א); ח), מ' בריינדל, שנפטרה בשבת ז' כסלו שצ"ג: "ונשמת מ' בריינדל בת יקותיאל זלמן לנדא סג"ל ז"ל כשבת ונקברה ביום א' ה' כסליו שצ"ג (דף צ"ג ע"ב); ט) מ' מרים אשת היל ומשכלת, נדיבה וגומלת חסד, אשת הדין ר' מישה ב"ר מישה שניאור, שנמצאה עליה הזכרה מיוחדת בפנקס קטן, ישן נושן, דף כ"ג ע"ב, של בהכ"נ הרמ"א: "יזכור אלהים נשמת הצנועה והחסידה אשת חיל יראת ד' ומשכלת מרים בת ר' יקותיאל סג"ל אשת האלוף התורני מהר"ר משה בין הר"ר משה שניאור בעבור שהיתה פושטת ידיה לעניים וגומלת הסד כישכר זה תנצב"ה עם נשמת אי"ו שרר"ל וכו'" י) אשת האלוף ר' מאיר, ש"ץ דבהכ"נ הישן שנקרא ע"ש חמיו מאיר זעלמליש:" ונשמת האשה מרים בת הר"ר מאיר ש"ץ דבה"י הי"ה נקרא ר' מאיר זעלמליש ז"ל יום א' ד' תמוז ת"ג" (פנקס הה"ק דף קי"ב ע"א) 1) ; אשת האלוף ר' אברהם ב"ר רפאל

*) בפנקס הח"ק דף ע"ה ע"ב אנחנו קוראים: "ונשמת הקדוש ר' משה בר נתן נהרג ביום ה' סיון שפ"ב סמוך לעיר בייטום והובא לכאן ביום ג' אסרו חג דשבועות שפ"ב ונקבר ביום ההוא ונשמת הנער משרת כמ' יונה לנדא הקדוש כמ' מרדכי גומפריכט בר... נהרג ביום הנ"ל והובא לכאן עם הקדוש הנ"ל רק גופו לבד ואת ראשו לא מצאו ונקבר גם ביום הנ"ל ואחר כך ביום ד' כ"ג סיון... הובא ראשו לכאן ונקבר למחרתו ביום ה' כ"ד סיון שפ"ב". וכפי הנראה היו להכם. ר' יונה לנדא עסקים במרינת שלזיה ומשרתו נהרג בעיר בייטהען לרגל מסהרו שם באותה מדינה.

1) שני ר' מאיר ש"ץ נזכרו בימים ההם בפנקס הח"ק ולא נודע מי מהם היה ש"ץ בבהכ"נ הישן וחתן ר' יקותיאל

כ"ץ, סופר של מנהיגי העדה, בעלי החשבונות, שנקרא ג"כ ע"ש חותנו ר' אברהם זעלמלש ונפטר זקן ושבע ימים כ' אב ת"ט :" ונשמת היה הר"ר אברהם בר' רפאל ב"ץ ז"ל סופר יה' ך' מנחם זעלמלש לנדא סופר אצל בעלי חשבונות דקהילתנו יצ"ו" (דף קכ"ב ע"א) 2).

הדיין ר' אברהם פרץ יקותיאל זלמן סג"ל לנדא היה אבי אביו של הג"מ אברהם ב"ר יוסף הלוי מקראקא, שבא בשנת תט"ז, שנת הגזרות והמהומות בפולין, מפה להמבורג, ויחבר שם פירוש וחדושים על המסכת מגלת תענית, שנדפסו באמשטרדם בשנת ת"ט. המסכת באמצע ועל צדו האחד הפירוש בשם פירוש של מהרא"ה והוא מלוקט מפרש"י ושאר מפרשים על מאמרי מגלה זו בש"ס בבלי וירושלמי, ועל צדו השני החדושים בשם „חידושי מהרא"ה", מה שחדש המחבר ומה שנמצא בספרים אחרים. הפירוש והחדושים נדפסו ארבע פעמים. בעל מגן אברהם או"ח ריש סי' תקפ"ב כותב : „ואף שבס' מ"ת שנדפסו מחדש באמשטרדם כתוב בצדו נ"א", וכונתו לס' מגלת תענית עם אותם הפירוש והחדושים של ר' אברהם ב"ר יוסף (ב"ר אברהם פרץ ב"ר יקותיאל זלמן בהג"מ מישה) הלוי לנדא. וכן מובא הבורו בשו"ת שער אפרים (זולצבאך, תמ"ח) להג"מ אפרים ב"ר יעקב כהן מווילנא : וראיתי בס' שנדפס מחדש והוא פי' על מס' מגילת תענית וכו' וכתב עליו בעל הספר הנזכר ונקרא ישמו בשם פי' מהרא"ה" 3).

זלמן לנדא : א) „ונשמת כמ"ר מאיר בר שמחה ש"ץ יום ה' כ"ה אדר שני שס"א לפ"ק" (דף נ"ה ע"ב) „ונשמת הר"ר מאיר ש"ץ בן הר"ר שלמה זלמן הכהן זצ"ל יום ג' ר"ה אלול שע"ה לפ"ק" (דף ע"ד ע"א). גם בנו של ר' מאיר התן ר' יקותיאל זלמן לנדא היה הזן בקראקא כמ"ש שם בפנקס דף צ' ע"ב : „ונשמת הר"ר ישראל הזן בהר"ר מאיר הזן זלמלש ז"ל ביום ג' כ' תמוז שפ"ו". ר' מאיר התן ר' זלמן לנדא התחתן במשפחת הג"מ משה שבורך, ראש ישיבה פה בימי „הג"מ שלום שכנא מלובלין, רבו והותנו של הרמ"א : „ונשמת אשת הר"ר משה שבורך הנה בת הר"ר מאיר הזן זלמלש יום א' תשרי שפ"ג" (שם דף פ' ע"א).

2) שלשה בעלי השבונות נתמנו (עי' ספרי „קדמוניות מפנקסאות ישנים" ע' 10). ואולי היה אותו הסופר ר"י אברהם כ"ץ אביו של הג"מ „יצחק ב"ר אברהם כ"ץ מקראקא, מחבר „תולדות יצחק בן אברהם" (ספד"א, תנ"א), חמיו של בעל „דרש משה" על התורה. כן אפשר הדבר, כי מ' בריינדל הנ"ל היתה אשתו של ר' אברהם כ"ץ או של ר' מאיר ש"ץ או כי אחת מבנות ר' זלמן לנדא הנזכרות היתה נשואה שתי פעמים והיו לו לפ"ז רק ארבע או שלש בנות.

3) בן — יעקב, „אוצר הספרים" ע' 295 ס' 476, חיים מיכל, ,אור החיים' ע' 48 ס' 124.

עיון בספרים חדשים.

תולדות ישראל מראשית ימי האמוראים עד ימי תכלית רום קרן התורה בבבל ודלדולה בא"י, חלק שביעי משנת 3953 עד שנת 4080 ליצירת עולם. מתוך ע"פ המקורות הראשונים בידי זאב יעבץ ברלין Artelleriestr. 28.

בזמן קצר לפי ערך המלאכה המרובה אחרי צאת החלק הששי מספר תולדות ישראל של יעבץ, הופיע חלקו השביעי, המשוה לנגד עיני הקורא את התור, אשר בו נעתק מעט מעט מרכז חיי האומה ותלמוד התורה מארץ ישראל לבבל, עד כי לבסוף היתה בבל הארץ, אשר בה התרגשו חיי האומה וחכמת התורה ביתר עז מבכל הארצות. בשלל צבעים מעביר המחבר את מראות הארץ הזאת ואת אנשיה ופורט את מעשי התנאים, אשר משכנם היה בבבל בימי הנשיאים רשב"ג ובנו רבנו הקדוש ישבא"י.

בפרק השני, מצד 23 עד 56, הוא מעביר לפנינו את הדור הראשון לאמוראים, אשר אדיריהם הדשו את רוח בני ישראל יושבי בבל. בפרק השלישי, מצד 57 עד 108, משיבנו המחבר לארץ ישראל, אשר זרחה שם עוד שמש התורה בגבורתה בימי ר' יוחנן וחבריו, בטרם רפתה לערוב. הפרק הרביעי, מצד 109 עד 142, מספר את דברי הדור השני לאמוראי בבל. הפרק החמישי והששי, מצד 142 עד 207, מדברים על אמוראי ארץ ישראל, שקמו אחרי ר' יוחנן ועל בתי מדרשיהם. פרק „מוצא דבר" מצד א' כ"א יבוא לאחרונה.

החלק הזה חבר הגון לחלקים שלפניו. הסימנים המובהקים הם החוסן הרב שבפנים והצורה הנאה מבחוץ. המון ענינים חשובים נפרטים שם בדרכי מוסר חכמי התלמוד. לדוגמא תורת מוסר של רב (מצד ל"ד והלאה), אהבת הבריות החלוטה, אשר לא תדע כל גבול, של ר' יוחנן (צד ע"א עד ע"ו), אהבת האומה, המשפט והצדקה של ר"ש בן לקיש (פ"א עד פ"ג), תורת הצדק הנשגבה של ר' אלעזר (צד פ"ח עד צ"ג), הענוה המופלגת של ר' אבהו (181—179) וטהרת הלב של ר' זירא (199—197).

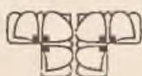
מעין דוגמאות אלה הן מערכות הדעות והמדות והמעשים של רב ושמואל במתכונתם איש אל רעהו (48—41) ואפיו של רב חסדא (138—136). דבריו על רב ושמואל בר שילת ועל מתכנתו אל רב (39) ועל הפקוח הגדול, שהיו מפקחים ר' יהודה נשיאה השני וחבריו על תקון בית הספר וצרכיו. הדברים אשר בצד ק"ז והלאה יפקחו עינינו, להביט אל הפדגוגיא אשר לרבותינו חכמי התלמוד, גם על דרכי הלמוד, שכל אחד ואחד יחקר בספר הזה כראוי (לדוגמא צד קמ"א ועוד הרבה)

אף טרח המחבר בכל מקום, להראות עד כמה רחבה דעת האמוראים גם ביתר מקצועות המדע, אשר לפי מראית העין דבר אין להם עם ידיעת התורה (לדוגמא צד 45 ועוד). ביחוד תערב לנפש הקורא חבת הקודש שהמחבר מחבב את רבותיהם של ישראל, אשר לרגליהם הוא יושב בכבד ראש ושותה בצמא כל דבר מדבריהם ומהפך ומפשפש בכל מסתרי התלמוד והמדרש לחטט משם אחרי המרגליות הטובות, לחרוז אותם ברב חן ולשום אותם לקשוט נאה. על כן מלבד אשר לא בא הספר אלא לשם הסטוריא בלבד, מסתגל הוא במדה מרובה, לעורר אהבה לדתנו הקדושה בלב נעורינו וזקנינו ולרומם את לבם ולהאיר את עיניהם, להוקיר מכל יקר את קדשינו העתיקים, הלא הם תורה שבכתב ושבעל פה. ושפת עברית הצחה תעריב את דברי הספר בפי כל קוראיו, עד כי עצה הוגנת אנחנו יועצים לכל יודע את לשוננו, לשום לו את תולדות ישראל של יעבץ לספר מקרא.

ד"ר דוד האפמאנן (מורה ראשי בבימ"ד הרבנים החרדים אשר בברלין).

בין הרבות אשור. החברה האשכנזית לחקירת קדמוניות, שכבר פרסמה תוצאות חפירותיה בין חרבות בבל, פרסמה עתה גם תוצאות חפירותיה בין חרבות אשור. ביחוד מפליאים שרידי מקדשי אלילי האשורים. מקדש העיר אשור נבנה בימים הראשונים, כאשר אך באו בני אשור אל המקום הזה. חלק גדול ממנו לא היה יכול להחפש, כי על חרבותיו עומד בית צבא טורקי. אולם החלק שנחפש נותן לנו מושג מתבנית הבנינים של העם הקדמון הזה. המלך תגלת פלאסר הראשון, שמלך לפני מלך מלך לישראל, שכללו ושלמנאסר השני חזק בדקיו. הפרתים בימי הרומיים הדשוהו וקשטוהו. לא רחוק ממנו גלה ד"ר אנדרעי ראש החופרים את מקדשי האלילים ענו ואדד, שרי גן העדן והרעם. תבנית הבנינים האלה שונה מתבנית בניני בבל וקרובה לבניני שלמה המלך. יתר הפרטים לא התפרסמו עוד. האגודה הזאת תחפור גם ביתר ערי אשור, בארם נהרים ובירושלם.

הר סיני. כידוע בקר הפרופסור מוסיל האוסטרי בשנה הזאת את מרבר סיני וארצות אדום ומואב ועמון ומדין ומתפאר, כי מצא את הר סיני „האמתי", מקום מתן תורה. לפי דבריו טעו הכל עד כה, שחשבו את שלשלת ההרים אשר בחצי האי סיני להר סיני. הר סיני האמתי אינו שלשלת הרים רבים, כי-אם סלע בודד עומד בבקעה פוריה וראשו הוולקני מגיע השמימה. הוא נכר, שהיה פעם הר מוריק איש ומנגב לו בעמק משתרעה ככר מלאה לבה, שנזרקה מפי ההר. לרגל ההר מצפון נראים שנים עשר עמודי אבן וכן בככר אשר ממערב להר. אנשי המקום מראים נקיקים בסלע, אשר שם נצב משה. סדר המסעות המפורט בחומש הפקודים עובר על פני ההר הזה.

מרדכי קלארמאן סאלי ריעגער
מאורשים
דרוהביטש בוהורודטשאני

את חברנו לדעה הרב הגאון מר יחזקאל לאנדא מסטרעליסק מברכים אנו בבמז"ט ליום עלותו על כסא הרבנות בעירנו ומקוים אנו שהרב הנ"ל בתור ציוני יפעול הרבה בעד היהדות בכלל והציונות בפרט.

חבורת „בני ציון" — ליזעסק.

ברגשי שמחה ואהבה הנני מברך במז"ט את יש"ב המשכיל מר גד גארטען ואת רעיתו בסקאלאט להולדת בן בכורם. מז"ט לכל משפחתם מנדל קורין—טוסטה.

הנני מברך את מר שמריהו זאנדהויז לארוסו במז"ט. מיכל גראס — דרוהביטש.

הנני מברך במז"ט את רעי החביב מר דוד שולברג לחתונתו. שלמה נוסבוים — הוסאקוב.

הריני מברך במז"ט את אהובי יש"ב מר שמואל שטארך לארוסו. שמואל שניטצער — אישפיצין.

מעמק לבנו אנו מגישים במז"ט לרענו המושלם מר יששכר יעקב גלדשטין לחתונתו עם בת מו"ה יוסף גזנג. מז"ט לאבותיו.

זלמן ליב וואלק, בנימין האבנער — פרמיסלא.

ממעמקי לבי אביע במז"ט לב"ד מר יוסף בנדט הורוויץ בקורטשין לארוסו. מז"ט להוריו.

יוסף בנדט קאמער — סטריזוב

מקרב ולב עמוק נברך במז"ט את ידידנו החביב מר מרדכי שטיגליץ לחתונתו.

פינחס האלענדער, משה פעניכעל.

ממעמקי לבי הנני מברך במז"ט את רעי היקר מר מרדכי שטיגליץ לחתונתו עם מ' חי' יאקאבער בקאלווארי. מז"ט להוריהם.

אברהם ראפאפארט ורעיתו — דמברובא.

ברגשי אהבה וחבה אברך את רעי מר מרדכי שטיגליץ בדמברובא להתונתו במז"ט.

מאיר ליכט — לזכאיש.

מקרב לבי אביע במז"ט למר ה' טייכער לחתונתו עם מ' בלימה טייכער. מז"ט להוריו.

מנדל שוימינער — פלשטין.

הננו מברכים את בת דודנו מ' פרידה שפיגעל לחתונתה עם מר יהודה דאוויד בקניהיניטש. מז"ט להוריה.

משה ודוד ברניק — רוזניאטוב.

מקירות לבנו הננו מברכים במז"ט את מר גרשון בלכר לארוסו עם מ' טובע וועלצער. מז"ט להוריהם, אחיו ירחמיאל בלכר, יש"ב שלום בלכר.

ברגשי חבה ודידות אביע במז"ט לרעי מר זאב שטיינבק פה לארוסו עם מ' חנה טויב בדמביץ. מז"ט להוריהם. זאב הייזעלבעק — ליזענסק.

ברגשי חבה ורעות אביע במז"ט לידידי הנכבד מר זאב שטיינבאק לארוסו. מז"ט להוריו.

דוד פרויענהאר — ליזענסק.

ארשת שפתי לא אמנע מלברך במז"ט ברגשי אהבה את מר זאב שטיינבאק לארוסו. מז"ט להוריו

אפרים סישל שפערגעל.

מעמק הלב אברך את המאורשים מר נתן שטערנבאך ואת מ' אסתר ראזלער במז"ט.

יצחק פייער — קוליקוב.

מעמק לבנו אנו מברכים את רענו מר פינחס ווגשל לחתונתו עם מ' מרגליה בינדיגער בדוקל. מז"ט להוריו.

יוהנן רעה, יוסף עהרליך, שמואל איצינגער — בייטש.

ברגשי עהבה הננו מברכים במז"ט את רענו האהוב מר פינחס וגשל פה לחתונתו.

בנציון קליין, ראובן קורץ — ביטש.

ברגשי ידידות נברך את ידידנו והברנו לדעה מר פנחס ווגשל פה להתונתו במז"ט.

מנחם שניטצער, צבי מעלאך, היים קאפנער — גורליץ

הנני מברך את גיסי מר שמעון דאנציג לחתונתו עם מ' חוה ווייטץ באשפיצין.

בעריש לוטינגער — קראקא.

תזל כטל אמרתי לאחי מר מנחם מנדל לבאו לבאו תחת צל אפריון עם מ' יעטי ווייסבראד. מז"ט להורי! חיים ליב ווינטער — חורוסטקוב.

הנני מברך במז"ט את רעי מר שמריהו זאנדהויז לארוסו עם מ' עטקא ראהרבערג פה.

יוסף פריעדלענדער — דרוהביטש.

הנני מברך במז"ט את ידידי מר שמעון פעננער לבואו בברית הארוסין.

מאיר האספעל — אוסטריק.

ברגשי חבה וידידות הנני מברך במז"ט את רעי מר אברהם קאסטענמאן לארוסו.

דוד וועקסלער.

משחק הולכי בטל.

לשאלת ידידי ומכירי אודיע, שברכת מז"ט, שנערכה אלי בשם איזה ראמלער מפה בגליון הקודם של „המצפה", בשקר יסודה וכל צרופי השמות הנזכרים בה מוזרים המה לי. כפי הנראה נמצאת פה כנופיא של ריקים, שבחרו בספורט כזה, לשעשע את נפשם, להעביר את השעמום של הבטלה. וכבר הטעו כמה פעמים עתונים יהודיים. למשחק אוילי כזה ירגיש כל קורא וגשבוז ותעוב.

קולומיה. נחום אויערבאך.

ספר טוב .חנם !

כל הקונה מ:נו את הספר הסנזציונלי רב הענין

הידות ההגדות הנפלאות על דבר עשרת השבטים

בעד שני כתרים יקבל עמו יהד ספר טוב וגדול כמוהו חנם וחפשי. בספר הזה יזכה רק מי שיקנה מעכשיו. שום יודע עברית ואוהב ספרים אל נא יפסיד את שעת הכשר הזאת. — בזקיפה (נאכנאהמע) אין כדאי לשלוח כי מחיר הזקיפה בבית הדואר 55 הלר.

מחאה.

הגנו בזה להודיע בשער בת רבים על דבר הקונקורז, הנדפס במכה"ע „מחזיקי הדת" ו„המצפה" מאת נשיא עדתנו הנכבד נ"י, שעדתנו תבקש לה רב, למלא מקום אאמו"ר הרב הגאון הצדיק זצ"ל, ואחר אשר הקונקורז הזה לא נתפרסם רק לצאת ידי החוק, כי זה לי יותר מעשר ישנים, אשר אנכי יושב על כסא ההוראה, ועוד בחיי אאמו"ר הגאון זצ"ל כל דברי הרבנות היו נהתכין על פי, וגם עתה רוב אנשי העיר — יותר מתשעים למאה — נתנו עיניהם בי ושלמים הם אתי, להושיבני על בסא אבותי, ויש בידי כתבי תעודה מגאוני דורנו, ה"ה הגאון מאוה"ג אבד"ק ברעזאן והגאון המובהק אבד"ק לבוב נ"י, אשר יעידון ויגידון שת"ל ראוי אנכי לאותה איצטלא, לכן הנני בזה להזהיר ולהתרות בהרבנים נ"י, לבל יהין שום אחד מהם להשתדל אחר מישרת הרבנות בפה"ק, כי מי זה ירהיב בנפישו לעבור על איפיר השגת גבול וחזקה גרולה וישנה כזאת, אחר אשר אאמו"ר הגאון הצדיק, וזקני הגאון הקדוש צ"ע מרן יוסף באב"ד ז"ל בעהמח"ס „מנחת חנוך", ואא"ז הגאון הקדוש המפורסם מו"ה ידושע העשיל זצ"ל בעהמח"ס „יהושע" ולמעלה בקודש הקדשים דור אחר דור שמשו בכתר הרבנות בפה"ק זה מאות בשנים, לזאת בטהוני אמיץ וחזק, שלא נחשדו חלילה רועי ישראל על הגזל, ושארית ישראל לא יעשה עולה. יום ב' טו"ב מנחם-אב עת"ר לפ"ק טארנאפאל. יהושע העשיל באב"ד

בהגאון הצדיק מוהר"ש אבדפה"ק זצ"ל.

צאהל 960 טארנאפאל 7 אויגוסט

קאנקורס.

בעהופס בעזעטצונג דעס אין דער יודישען קולטוס-געמיינדע אין טארנאפאל וואקאנטען **ראבבינער־פאסטענס** ווירד היעמיט נאכשטעהענדער קאנקורס אויסגעשריעבען.

בעווערבער האבען נאכצוווייזען.

1 הערפארראגענדעס תלמודישעס וויססען ענטשפרעכענד דער ווירדע דער געמיינדע טארנאפאלס.

2 בעדינגונגען אים זיננע דעס § 11 דעס געזעטצעס פאם 21 מערץ 1890 רייכסגעזעטץ-בלאטט נר' 57 עווענטועלל דיספענז פאן דעמזעלבען.

3 דיא עסטערר־בישע שטאאטסבירגערשאפט.

דער פאסטען ווירד אים זיננע דעס § 28 דעס שטאטוטעס דער קולטוסגעמיינדע פראוויזאריש אויף 3 יאהרע פערליעהען, נאך אבלויף דיעזער צייט ערפאלגט דיא שטאבילי־זירונג.

דען געהאלט ווירד דער קולטוסראט סיסטעמיזירען.

געזוכע זינד בים 7 אקטאבער 1910 צו הענדען דעם געפערטיגטען קולטוספרעזידענטען צו איבערייכען.

דער פרעזידענט דער קולטוסגעמיינדע
ד"ר יוליוס לאנדעסבערג.

אונזערען פאמיליען עמפפעהלען וויר דיא קאלינער ציכאריע ־־־וויפ'ס בעסטע.

אונגארישעס אבסט.

שאנע זיסע טאפעל-טרויבען א 48 העלער פר' ק"ג. פפלוימען 25 ה' ק"ג. שאנע געוואהלטע אפריקאזען א 32 העללער, זענדעט געגען נאכנאהמע

Klein Mór Solt Vadkert (Ungarn).

גראססערזאנד אויך 5 קילא פאסטקארבע.

הרישה לחזנים.

אתכבד להודיע את אחי בעבודה, כי הוצאתי לאור בדפוס משובח שתי מחברות של זמרה בביהכ"נ, המכילות י"ד ריציטאטיבים לתפלות ליל ויום השבת יפים ונעימים מסוגלים לעורר את לב יהודי המזרח והמערב גם יחד, אשר חזנים נודעים לישם כס' קווארטין בפטרסבורג ומתתיהו בונן דברו עליהם גדולות. מחיר מחברת אחת 3.50 כתרים. למו"ס רבט.

O. KOPFSTÜCK Oberkantor
Nagy Szombat (Ungarn).

Prawdziwe Schichta Mydło
z marką „Jeleń"
prasowane jest tak:

Główna fabryka **Jerzy Schicht T. A.**
znajduje się w **Aussig, w Czechach.**

Fabryki filialne istnieją w Wiedniu, w Mor. Ostrawie i w Ringelshain w Czechach.

Jest to wyłącznie **austryackie przedsiębiorstwo**, pracujące wyłącznie **austryackim kapitałem i właścicielami są austryacy.**

מתבקש מורה עברי הגון

המלמד עפ"י השטה הטבעית לבית הספר בטרנוב לפנות אל:

ZWI SCHARFSTEIN,
TARNÓW, Neuegasse 12.

בית מדרש הרבנים בווין.

שנת הלמוד תרע"א מתחילה ביום ה פ' בראשית 27 אקטובר. בחינות הכניסה אשר רק המודיעים בתחלה את בואם יתקבלו אליהן, תהיינה ביום ה' 27 אקטובר וביום ו' כ"ה בו. הלמוד מתחיל ביום א' נח 30 אקטובר.

פרופ. ד"ר א. שווארץ.

גורלות של חפצים יקרים.

לבנין בית מקלט לזקנים ולנחשלים יהודים בטשרנוביץ לכבוד יובל הקיסר השיגה הנהגת הקהלה הטשרנוביצית מאת המניסטריום רשיון להוציא שטרי גורלות, חמכילים מאה זכיות ראשיות ות"ק זכיות צדדיות. שש מאות מקוני הגורלות יזכו בכלי זהב או כסף. ההגרלה תהיה ביום 16 אקטובר ש"ז. מחיר שטר גורל אחד כתר אחד. אפשר להשיגם גם ע"י „המצפה"

הסתדרות אמנה.

(KREDIT-UNION)

סניף חדש **בקראקא רחוב גראדזקא 32**

המשרד פתוח בכל יום משעה 9 עד 1 לפני הצהרים ומן 3 עד 6 אחה"צ. בשבת ויו"ט סגור.

תכלית מוסד הבנק הזה של אגודת-שותפים גדולה היא להרים המצב הכלכלי של יהודי גליציא במתן הלואות בזול, תמיכת כל התאמצות להסתדר, המתגלה באיזה מקצוע כלכלי, וביחוד ביסוד מחסוני תעשיה ואגודות כלכלה מכל המינים ועזרה בדרך בנקים מרכזים במפעלי עסקים של סוחרים ובעלי מלאכה יהודים.

הננו מזמינים את אחינו בכל מקום שהם, לקנות מניותינו בנות 25 כתרים,

ולהפקיד אצלנו פקדונות כסף

נגד 4½ אחוזים ממאה עסקא.

הנהגת הקרדיט־אוניון.

אתרוגים.

כמו שנה שנה כן גם שנה זו הנני עומד הכן לשרת כל הקונים אשר יפנו אלי ע"ר אתרוגים לולבים והדסים וכן אתרוגי ארץ ישראל נגד פראוויזיאן קטן על צד היותר טוב, וישבעו רצון הן מטוב הסחורה והן מהמקחים.

ואל יטעוכם הפרייזליסטען מסוחרים ידועים בטריעסט הידועים כבר על פני תבל בנכליהם ופורשים רשתי הפרייזליסטען באותיות גדולות ומזהירות לתפוס בהם התמימים הבוטחים בהם.

על ישרתי ואמונתי יעידו ויגידו הקונים העומדים עמי בברית מסחר זה שלשים שנה.

כתובת: MARCUS SILBERSTEIN TRIEST
או SALOMON SILBERSTEIN
Obsthandlung Krakau.

חדשה

הנני מתכבד להודיע, כי עבדתי את מכתבי הורלתי גם בשפת הורלה יהודית מעודכנת. מעתה יוכל כל אחד להשתמש במכתבי הורלתי, גם אלה שאין להם שום ידיעה בהשכלה ובטוחים הם כי יקבלו להם את השפה העברית בכל מקצועותיה על נקלה בזמן קצר. עדים הם אלפי התלמידים שהשתמשו במכתבי הורלתי ובאו על ידם למטרתם בזמן קצר כזה. פרוספקט מפרט חנם, זרגוני או אשכנזי. (השולח 25 הלר בעד הפרוספקט מקבל את ספרי „תמונות ופסוקים" חנם אין כסף). מכתב לדוגמא בשפת הורלה זרגונית 1.20 בשפת הורלה אשכנזית (באותיות עבריות) — K. 1.

S. WAŁKOWSKI, KRAKAU
Postfach 119.

ספר נפלא

Cudowny Samouczek
Wunderbuch
zum Selbst-Unterricht der deutsch. Sprache in zwei Sprachen (polnisch-deutsch)
vorgetragen von
JOSEF SAS JAWORSKI
Gymnasial-Oberlehrer
und MAJER LAUB
bekannten Pedagogen.
Bis heute 2 Teile gedruckt zu je 32 grosse Seiten.
Preis 50 Heller pr. 1 Teil
auch Briefmarken werden angenommen.
Bei Postsendungen 10 h. mehr.
Zu bekommen bei Majer Laub, Krakau, Gazowa 8 u. bei J. S. Jaworski, Krakau, Straszewskiego 4. II.
Hier habt Ihr Gelegenheit, auf eine ungewöhnlich leichte Art die deutsche Sprache im besten Sinne des Wortes zu erlernen.

דער חסידיזמוס.

ספר יקר ונכבד לקורות השתלשלות החסידות מימות רבנו הבעש"ט הקדוש זצ"ל עד דורנו זה, וקורות חיי כל האדמורי"ם הקדושים, אדירי האמונה, נושאי דגל החסידות זללה"ה מאז ועד עתה, חובר בשפת הגרמנית מאת הה"ג המפורסם החוקר המקובל, נזר החכמים ופאר החסידים, מוהר"ר אהרן מארקוס שליט"א. הספר הזה הוא חדש בספרותנו, כי עד עתה לא נכתב שום ספר, שיספר באריכות תולדות החסידים והחסידות כמו הספר הנ"ל, ועשה רעש גדול בתבל. מחירו מכורך 12 M.
להשיגו בבטח"ס של **S. MARCUS Buchhandlung** in HAMBURG Schlüterstr. 79.
כן יש להשיג בבית-מסחר הנ"ל שאר ספרי הרה"ג אהרן מארקוס נ"י.

טאפעלטרויבען

אללערפיינסטע דעססערט סארטען, זיסס, גראססבעעריג. טעגליך פריש פאס שטאק 5 קילא קאלל. קראנען 3.50 בייענגהאנג, פיינסטע קוואליטעט 5 קילא קר. 9.50
L. ALTNEU, Versecz 15, Ungarn.

האטעל ורעסטוראציאן כשר
לבע"ב יהודים של
שלום אהרן ראזענטאל
בלבוב, רחוב רזעניצקא 13
טעלעפאן נו' 1314

Wyd.: Naftali Hof / S. M. Laser
Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie. Bożego Ciała 22.

Newyorker Germania

Lebensversicherungsgesellschaft.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905	K. 539,686.228.—
Stand der Activa laut Bilans Ende 1905	„ 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905	„ 30,748.986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . K. 2,215.336.—	„ 13,934.003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividende . . . „ 11,718.647.—	

Folgende **Vorteile** bietet die **Newyorker Germania** ihren Versicherten:

1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres;

2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reise um die ganze Erdkugel unterliegen keine besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfalle die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien:

Sigmund Gleitzmann, Krakau

Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigsten Bedingungen gesucht.

Erstes und Grösstes
Gramophonhaus
JOSEF WECHSLER
Engros & Endetail
Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 11.

גענעראלפערטרעטער דער גראמאפאן אקציען - געזעללשאפט
מיט מארקע „שרייבענדער ענגעל"
גרעססטעס לאגער פאלנישער, דייטשער, העברעאישער אונד יודישער פלאטטען מיט מארקע „ענגעל".
20.000 פלאטטען ערסטגרעסטער קינסטלער
שטעטס אם לאגער.
לעמבערג, טעלעפאן 2033 II — רעפאראטורמילע אונד ווערקשטעטטע אם ארט. בעסטע אויטאמאטיש-
קראקוי, טעלעפאן 461 — בעדיענונגען. — פרייזקאטאלאגע גראטיס אונד פראנקא.

פרי עץ הדר.

אתרוגי ארץ ישראל מגני ישראל!

אנחנו קבלנו על עצמנו להמציא לאחינו את האפשרות לקיים מצות אתרוג רק באתרוג א"י ומגני ישראל, המקיימים כל המצות התלויות בארץ, וכל אוהב עמו ודת ישראל באמת ובלב תמים לא יהין לקנות ממורי היונים מידי שונאינו מקדם, אשר ידם מלוכלכה בדם ישראל ואשר ירדפו את אחינו עד היום הזה. כמה דיו נשפך וכמה קולמסים נשברו מגאונינו רבנינו וחכמינו, אשר הורו לנו, כי ממורי יון אסורים לנו מדאורייתא. ועוד ישנם יהודים ודוקא מן החרדים, המזידים להביא ממורים בקהל ד' ומחטיאים את הרבים. עזרונו נא החרדים לדבר ד' ולכבוד ישראל וארצנו להרגיל את עמנו באתרוגים מזמרת ארצנו. המחירים נשארו כמו של האגודה „פרי עץ הדר" כיפו. למוכרים, אשר יקנו עשרים אתרוגים נותר להם 25% ראבאט, ואלה אשר יקנו ארבעים אתרוגים נותר להם 35% ראבאט. אופן המכירה רק ע"פ אנגאבע ונאכנאהמע.

הרוצים לקבל האתרוגים ישר מא"י ישלחו לנו הזמנותיהם עד ר"ח אלול, ולאלה אשר יזמינו עד רה"ש נוכל לשלוח מטריעסט, ומן רה"ש עד יוה"כ נשלח מלבוב.

בשנה הזאת ישנם לנו יינות א"י משובחים. היינות והקאניאק נבחנו מרופאים גדולים וקנו להם שם עולם. גם שמן זית זך מא"י יפה לרפואה, וכן בורית מ„העתיד" בחיפה ועוד כלי חמר מעצי זית. סוכנים נבקש בכל עיר ועיר, אשר יראו ברכה בעמלם.

PALÄSTINA
Handels-Gesellschaft TIEGER & COMP.
Lemberg, Żółkiewska 129.

M. Gutwirth, Bochnia
liefert Knochenmehl und Thomasmehl in jeder Gehaltslage zu sehr billigen Preisen.

הבחירה היותר גדולה
של
ספרים עבריים ורבניים
הוא בבית-מסחר הספרים שלי:
L. FORTGANG, Krakau
קטלוגים 3—2 מספרות העברית
4—2 מספרות הרבנית
ישולחו בעד 20 הלר. במרקאות
לקונים חנם.

הוצאת „השרון" פשמישל.
יצא לאור

שפתנו חלק שני

מאת
רפאל סופרמן צבי שרפשטין

מקראה עם תמונות וציורים לשנת הלמודים השנית.

הספר הזה הוא היחידי בין ספרי הלמוד, שהוא מתאים התאמה גמורה להתפתחותם השכלית ולידיעותיהם בשפה של פעוטים משנת הלמודים השנית. שפתו קלה מאד, יפה ופיוטית ותכנו מעניין לשעשע את הלב. הספר מכיל מלבד שפע תמונות וציורים, שיחות, ספורים, משלים ושירים, שנתבררו בהקפדה יתרה, גם אגדות היסטוריות ועממיות נחמדות, הנותנות ספוק להתפנקות העשירה של התינוק ומזון לרגשותיו הלאומיים.

שפתנו חלק שני היא מקראה שאין כמותה לקלות השפה ויפיה, להתאמה דיקנית לגיל הילדים ולדיעותיהם, לתכן מענין ולהדור אפתעי מצוין. מחירו K. 1.50 נמצא אצל כל בתי מסחר הספרים. הסכירה הראשית בגליציה

Amkraut & Freund, Przemyśl.

Kronen 5000 Verdienst

zahle dem Jenigen, der nachweist, dass meine Wunder-Kollection

300 Stück für nur Kron. 5.90

nicht ein Gelegenheitskauf ist u. z.

1 echt schweizer Syst. Roskopf-Pat. Remont.-Taschen-Uhr genau gehend und pünktl. regul. mit schriftlich 3-jähriger Fabriksgarantie, 1 amerik. Golddouble Panzerkette, 2 amerik. Golddouble Fingerringen (für Herr u. Dame) 1 engl. vergoldetes Garnitur bestehend aus Manschetten-, Kragen- u. Brustknöpfe, 1 amerik. Taschenmesser 1 eleg. Seidenkravatte Farbe u. Muster laut Wunsch neuest. Fason, 1 pracht. Kravattennadel mit Simili-Brillant, 1 reiz. Damenbroche letzte Neuheit, 1 n̈i ·l Reise-Toilett-Garnitur, 1 eleg. echt Lederportemonai 1 Par amerik. Boutons mit imit. Edelsteine, 1 Salon-Album schönsten Ansichten der Welt, 1 prachtv. **Hals- oder Haar-Collier** von echt Orientalischen Perlen, 5 Indische Wahrsager Teufel zerstreut jede Gesellschaft u. noch 250 Stück div. Gegenstände in jedem Hause nützl. u. unentbehrl. sind, Gratis—Alles zusammen mit der eleg. System Roskopf-Pat. **Taschenuhr** welche allein das doppelte werth ist, kostet nur Kron. 5.90 — Zu beziehen per Nachnahme durch

S. Urbach's Weltversandhaus
Krakau, Nr. 15

N. B. Bei Abnahme von 2 Packete wird 1 engl. Rasiermesser oder 6 Stück Taschentücher gratis beigepackt—Für Nichtpassendes Geld sofort retour.

פערשיעדענע
פלוים-&-בעטטפעדערן צו דען בילליגסטען
פרייזען ליעפערן
APTOWITZER & WÄHLER
Geflügel, Gänsefett u. Federn Export, TARNOPOL.

הגימנאזיום הריאלי היהודי
בסטאראזינעץ.

לבית-הספר התכוני הזה יש כל זכות ויפוי-כח של בתי"ס התיכונים של הממשלה בכל עניני חול. החנוך העברי רחב ועמוק בכל מקצעות התורה: תנ"ך עם רש"י, גמרא עם תוס', שלחן-ערוך, תולדות היהודים וכתב ולשון עברית. בשבתות וי"ט סגור ביה"ס. מנהל למודי הקדש הוא הה"ג מו"ה משה דוד גראס, לפנים רב בלוצערן; גיסו של מיסד ביה"ס הרה"ג דר. יונג באונג. בראד. בחדש מאי נפתחה מחלקת ההכנה לנסיון הכניסה, בלי נסיון הכניסה לא יקובל תלמיד. לכן נחוץ להיות מן המקדימים.

Verwaltung des jüd. Privat-Realgymnasiums
Sforożynetz (Bukowina).